Els reis vingueren a peu

Joan Valls i Jordà

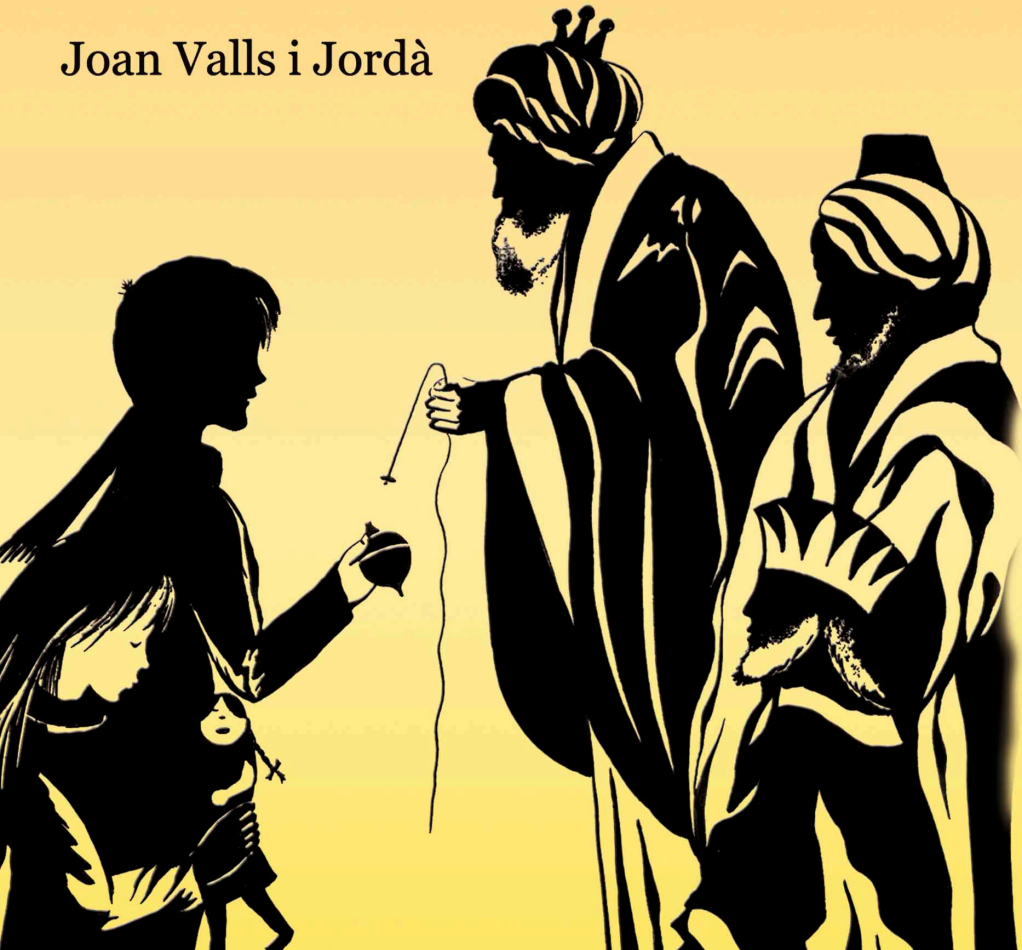

Joan Valls i Jordà

ELS REIS VINGUEREN A PEU

Edició a cura de
Josep Lluís Santonja i Joaquim Victoriano

ALCOI
2013

© Hereus de Joan Valls i Jordà
© De l'edició, Ajuntament d'Alcoi

Edita: Ajuntament d'Alcoi (Xarxa de Biblioteques Municipals)
Av. País Valencià, 1
03801 Alcoi
biblioteca@alcoi.org

Disseny coberta: Gilberto Dobón
Il·lustració coberta: Francisco Aznar
Revisió lingüística: Joaquim Victoriano Lavinya
Disseny i impressió: Grafixman Comunicació Gràfica, s.l.

ISBN: 978-84-89136-77-9
DL: A 152-2013

Cap part d'aquesta publicació no pot ser reproduïda, emmagatzemada o transmesa en qualsevol format o per qualsevol mitjà, ja siga electrònic, mecànic, per fotocòpia, per registre o per altres mètodes sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

A MANERA DE PRÒLEG

Com en altres ocasions anteriors —i com faria també en anys posteriors—, el poeta Joan Valls (Alcoi, 1917–1989) va ser l'encarregat de redactar el ban reial que havia de recitar l'ambaixador de Ses Magestats els Reis d'Orient pels carrers d'Alcoi, la vesprada del 4 de gener de 1977. Ara Valls posava en boca de l'ambaixador reial «que hi haja pau i joc net / ...i que en l'art de la política / no faça ningú el visquet...». Hi érem als anys de l'anomenada Transició, i el versaire no era aliè a les inquietuds que despertava la nova etapa de canvis polítics que anaven a trasbalsar el nostre país.

BAN REIAL

Com Ambaixador Reial
d'uns Reis que irradien justícia,
vinc a dir-vos la notícia
des d'un país oriental.
Tots els anys, capdavanter
i donant goig a la infància,
faig promesa d'abundància
per al dia cinc de gener,
que és demà, meravellosa
vespra de l'Epifania
quan tots senten l'alegria
d'una Naixença gloriosa.
Quan l'Estrela orientadora
va acostant-se a la ciutat,
omplint a tots d'ansietat
i gràcia esperançadora.

Com diu l'astròleg reial
de ciència sense fal·làcia,
volem que la democràcia
tinga harmonia cordial.
Que hi haja pau i joc net
sense mesura raquítica
i que en l'art de la política
no faça ningú el visquet,
perquè seria fatal
que mentres uns campanegen,
altres ciutadans es vegen
com un cuc baix d'un cantal.
Jo, com a enviat complit
de tot este gran comboi,
vos anuncie en esta nit
que els Reis que apleguen a Alcoi
tenen cor equilibrat
i a la infància donen llum,
pese al restringit consum
que hi ha d'electricitat.
Porten per a xics i vells
joguets i regals a manta
i un gran boato que encanta
de carrosses i camells.
I quan a boqueta nit
brille esta festa cristiana,
tota la foia alcoiana,
com tots els anys, serà un crit,
que els Reis d'Orient, a les vistes
d'una ciutat que treballa,
ja no porten borumballa
ni carbó per als menfotistes.
I com sou de gran aplom
i d'honrosíssim llinatge,

hem realitzat el viatge
carregats de gom a gom.
Convivència i goig sincer
per a sempre tots tingueu,
i demà, cinc de gener,
siga al balcó o al carrer,
que acollixca Alcoi sencer
als Monarques de la Pau.

Anys de plenitud

Incansable treballador de la ploma, Valls no tan sols havia guanyat aquell any el premi al concurs de bans reials. També aconseguí la «Menció d'honor» en el Premi Reis Mags de Poemes en castellà, amb el seu poemari *Figuras de epifanía*, que publicaria dies després el periòdic local *Ciudad de Alcoy*. Els premis, des de feia uns quants anys, els convocava l'Associació Amigos y Damas de los Reyes Magos, entitat que, per delegació de l'Ajuntament, s'encarregava de l'organització de la Cavalcada de Reis. Els premis estaven dotats econòmicament per diferents patrocinadors locals i havien aconseguit en pocs anys una gran concurrència. A principis de desembre de 1976, el periòdic *Ciudad* esmentat ja anunciava la gran quantitat de treballs presentats a aquests premis, uns quatre-cents:

> «Ayer lunes terminó el plazo de presentación de trabajos que concurren a los Premios Reyes Magos 1977, y aunque no podemos dar el número exacto de originales que registra el certamen, sí podemos adelantar que la afluencia de colaboraciones es considerable, de manera especial la de los niños de las escuelas y centros docentes de la población, con sus pinturas y dibujos sobre los Reyes Magos, que alcanza un número considerable. Como ayer se cerraba el plazo de recepción de originales y aún hay que esperar los que hayan sido depositados en correo con fecha de ayer, quiérese decir ello que posiblemente en la edición del jueves sepamos datos más concretos de este certamen que año tras año va afianzándose como uno de los de importancia local».

El divendres 17 de desembre de 1976 es reuniren els diferents jurats dels Premis Reis Mags. Hi havia treballs que, fins i tot, s'havien enviat des d'Albacete, Salamanca, Sevilla o Màlaga. Uns dies després, la premsa local publicava el resultat dels premis. El premi de contes sobre els Reis, dotat per Jorge Trelis Blanes i al qual es presentaren 47 treballs, fou concedit al conte titulat *España clara*, de Francisco Ruiz de la Cuesta, de Sevilla. El premi de poesia sobre els Reis, dotat per Rafael Pascual Albero, al qual es presentaren 25 treballs, fou concedit al poemari *Epifanía*, de José Jorquera Manzanares, d'Albacete, alhora que el jurat acordava concedir també una menció especial al poemari *Figuras de Epifanía*, obra del poeta local Joan Valls i Jordà. El premi per a relats nostàlgics sobre la festa de Reis, dotat per Juan Jover Pascual, fou per a l'únic treball presentat, *Blancura en el cielo y en las almas*, de l'alcoià Antonio Candela Carbonell. Els premis de categoria infantil per als contes sobre la Cavalcada de Reis, dotats per Miguel Pérez Santonja, i als quals es presentaren 27 treballs, foren concedits a *La niña pobre*, de José María Bracero, i a *No sólo sueñan los niños*, d'Emilio Bou Pastor, ambdós xiquets d'11 anys. Foren guardonats també amb accèssits els contes *El niño enfermo*, d'Antonio Trenzano Pascual, de 12 anys, i *El favor devuelto*, de Fernando Ángel González Arroyo, d'11 anys. Tots aquests xiquets eren, curiosament, alumnes del Col·legi Nacional Verge dels Lliris, mentre que cap xiqueta es va presentar al concurs. El premi del cartell anunciador de la Cavalcada, patrocinat per Emilio Trelis Blanes, al qual es presentaren 17 treballs, fou atorgat a l'alcoià Enrique Galbis Aracil, mentre que un altre artista local, Francisco Aznar, va rebre una menció especial pel seu cartell *Trío real*. El premi al millor *christmas*, dotat pel metge Julio Berenguer Barceló, i al qual es presentaren 81 treballs, fou concedit a l'alcoiana María del Carmen Blanquer Valls. El premi al millor ban per a l'anunci de la Cavalcada, patrocinat per l'empresari tèxtil Manuel Hidalgo Beistegui, i al qual es presentaren deu treballs, fou atorgat a la composició poètica *Epifania alcoiana*, de Joan Valls i Jordà. Els premis a les millors il·lustracions infantils sobre els Reis Mags, patrocinats per la firma Hermanos Ortiz Ivorra, amb 184 treballs presentats, van anar a parar a Josep Lluís Borràs Reig, d'11

anys, i a Carmina Ferri Valero, de 10 anys, ambdós alumnes de l'Escola Municipal de Belles Arts. El premi per a les millors dècimes per a Les Pastoretes, patrocinat per Textiles Pastor, fou per a l'únic treball presentat, *Llaors al Jesús nat*, d'Armando Santacreu Sirvent. El premi de teatre patrocinat per Juan Antonio Miró Verdú, fou declarat desert, amb un únic treball presentat, el de Joan Valls.

El lliurament d'aquests premis, segons publicava la premsa local, tenia lloc una vegada conclosa la desfilada reial, cap a les deu i mitja de la nit. Al saló rotonda del Círculo Industrial se celebrava un sopar en honor dels Reis Mags, en el transcurs del qual eren lliurats els Premis Reis Mags. Aquell any, a més, foren lliurats també els diplomes d'associats d'honor a favor de la Diputació Provincial d'Alacant i la Caixa d'Estalvis d'Alacant i Múrcia, en agraïment per la seua ajuda a la festa de l'Epifania alcoiana. En nom d'aquestes entitats reberen els diplomes acreditatius Jorge Silvestre Andrés i Norberto Canet Jordá. L'acte fou clausurat per l'alcalde d'Alcoi, Rafael Terol, que va desitjar molts ànims a l'Associació Amigos y Damas de los Reyes Magos per continuar la seua tasca.

Joan Valls es trobava en uns anys de plenitud literària. El 1973 tornava a guanyar una englantina, ara als jocs florals de Benissa. Eixe mateix any era nomenat per a formar part del jurat del I Premi de Poesia del País Valencià, organitzat per la Delegació Provincial de Cultura d'Alacant. L'any següent obtenia el premi Ausiàs March a Gandia per *Breviari d'un eremita urbà*. El 1975, els guardons s'hi acumularen: Flor Natural a Benissa, Viola als Jocs Florals de Barcelona, Viola als Jocs Florals de València i accèssit a l'Englantina d'Or a Caracas (Veneçuela).

Fou aleshores quan es plantejà l'edició de la seua obra completa, però també s'inicià una soterrada batalla política que acabà perjudicant els terminis de publicació. Segons confessava el metge i poeta Emili Rodríguez Bernabeu, que s'havia d'encarregar de l'edició crítica de l'obra, fou Vicente Ramos qui convocà amb urgència una reunió dels membres del consell de l'Instituto de Estudios Alicantinos per tractar sobre la publicació de l'Obra Completa de Valls. El consell aprovà per unanimitat la seua edició, tot i que Ramos va parlar tan sols de l'edició de

l'obra en valencià. Valls volia que li la publicaren tota, la castellana i la valenciana, segons li va confessar al mateix Emili Rodríguez Bernabeu. Malgrat la unanimitat d'aquest consell, l'edició fou aturada, sembla ser, pel pròleg que havia enllestit Rodríguez Bernabeu. Fins a l'any 1981 no va eixir aquesta *Obra poètica* —reduïda a la poesia valenciana—, un retard injustificable que va provocar dures protestes d'alguns valencianistes, com fou el cas del pintor Antoni Miró.

Mentrestant, Valls seguia la seua tasca de creador poètic. L'any 1975 apareixien *Breviari d'un eremita urbà* (Ajuntament de Gandia), el poemari guanyador de l'Ausiàs March, i *Cent serafins* (Caja de Ahorros Provincial de Alicante), una antologia de la sèrie de poemes satírics, a manera de crítica social i urbana, apareguts al periòdic *Ciudad de Alcoy*. L'any següent Valls es presentà al premi de poesia convocat amb motiu del VII Centenari del Patronatge de Sant Jordi, el qual, com calia esperar, guanyà, així com, després, la Flor Natural als Jocs Florals de Paterna. El 1978, guanyava la Flor Natural als Jocs Florals de Terol (Aragó) i publicava un altre poemari, *Les hores vives*, seguit l'any següent de *Temps de saó* (Caja de Ahorros Provincial de Alicante).

La nevada del 26

Per aquells anys 70 del passat segle XX, Valls mantenia una secció al periòdic *Ciudad*, que signava amb el pseudònim de Furonet, una columna de caràcter retrospectiu que titulava «Alcoy medio siglo atrás», en la qual escrivia sobre allò que havia passat cinquanta anys abans i que redactava a partir de les notícies aparegudes a la premsa local de l'antigor. El dia 11 de gener de 1977 publicà un article ben interessant sobre la famosa nevada del 1926, de la qual aleshores es complia mig segle.

> «Copiosa nevada. Desde el sábado hasta anteayer a medio día (primer día de Navidad hasta el segundo a las doce de la mañana) cayó sobre nuestra ciudad y comarca una imponente nevada. Nuestras autoridades toman serias medidas. Los pueblos circunvecinos piden auxilio».

Aquests eren els grans titulars que, en la primera pàgina de *La Gaceta de Levante*, donaven notícia de la que segurament va ser la nevada més important enregistrada en la història local i de la qual es conserva el record popular en un plafó ceràmic situat a la façana del santuari de la Font Roja, en què figura que la neu, en aquell paratge, hi arribà a una alçària de més de dos metres.

Segons relatava Valls, la ciutat es va despertar aleshores sota un mantell de neu que, malgrat el seu poètic aspecte de «betlemet» blanquejat, ocultava el color dramàtic de la veritable catàstrofe. Els ermitans de Sant Cristòfol i Sant Antoni repicaren les campanes de les ermites per a demanar auxili. El servei de pompes fúnebres va ser interromput i els cossos eren col·locats als terrats fins que la Creu Roja i el Regiment d'Infanteria se'n pogueren fer càrrec d'aquest servei. La brigada de bombers va donar exemple de la seua heroica fermesa sense precedents salvant tota una família sencera del carrer Sant Vicent a la qual els havia caigut de sobte la teulada de sa casa. S'hi organitzaren grups de veïns per a descarregar amb pales la neu que cobria totes les teulades. Aquesta operació va durar diversos dies i va contribuir a augmentar l'alçària de la neu als carrers, ja que s'acumulava sobre la que hi havia. El mateix Valls, que havia nascut al primer pis de la casa número 7 del carrer Sant Francesc, recordava molt bé alguns detalls que li restaren fortament gravats en la seua memòria: una gran muntonada de neu que hi havia davant sa casa, la petita entremaliadura d'entrar a sa casa pel balcó i l'irònic rètol de «Se vende hielo», que el llauner Eduard Llopis, el singular Tio Caram, va posar a la porta del seu taller i botiga de paraigües, bastons i ventalls.

Segons contava el mateix Valls, un col·laborador de *La Gaceta de Levante* que signava els seus escrits amb el pseudònim *Incógnito* i que, segons el poeta, devia ser el capellà mossén Enrique Abad Vilaplana, l'autor del primer ban dels Reis Mags, va glossar l'esdeveniment, però no amb versos d'humor com acostumava, sinó amb ressonàncies d'amarga elegia:

«Interrumpidas las vías
y servicios de importancia,
toda la ciudad se envuelve
en una triste mortaja.
La noche sin alumbrado,
sin fuerza motriz las fábricas,
sin lumbre en muchos hogares
sintiendo del pan la falta.
Envuelta en blanco sudario
la ciudad duerme y descansa.
Un rayo de sol podría
darle vida y esperanza».

El capellà de Santa Maria concloïa amb un plany antiromàntic, reflex fidel del dramàtic succés, la gravetat del qual s'havia incrementat encara més per la crisi fabril que afectava nombrosos treballadors i empresaris, sobretot de la indústria de la llana:

«¡Señor! Hermosa es la nieve
y hermoso es su panorama,
pero más que poesía
tiene prosa despiadada».

La brigada de socors que pujà a l'ermita de Sant Cristòfol portà els auxilis necessaris a l'ermità i a una família que hi havia anat per passar els dies nadalencs. L'expedició d'ajut estava formada per militars del Regiment Biscaia: el capità Francisco Padiño, l'alferes Antonio Merino, i els soldats Manuel Peralta Ribas, Luis Beñago Font, Pedro Giménez García i Pedro Clemente Santos. Els acompanyaren, a més, José Pérez Torres, guàrdia de seguretat; i els veïns José Calatayud Bañó i Bautista Colomina Oltra. Els auxilis, a causa de l'imponent temporal, foren abundants i generosos per a l'ermità i el matrimoni i sis fills arrecerats a l'ermita: pots de llet, pa, vi, conyac, conserves, bacallà i embotits i altres queviures.

L'expedició a l'ermita de Sant Antoni la comandaren el tinent Florentino Moya i l'alferes Rafael Masià Botí, els quals hi pujaren acompanyats del sergent Pedro Rodríguez, els soldats Manuel García Sánchez, José Sánchez Martín, José Antonio Martínez i Antonio García Cruz, una parella de la Guàrdia Civil i els veïns Francisco Pastor Climent, Francisco Mataix Delgado, Vicente Sánchez Mas, Francisco Blasco Tarrasó, José Benito Ferri i Francisco i Ismael Payá Galiana.

La foscor de la nit era tan gran que el propietari de la ferreteria «El Pual», situada a la cantonada entre els carrers Sant Nicolau i Sant Llorenç, el Sr. Lorenzo Gironés, va instal·lar un potent fanal de 400 bugies de gasolina, que prestà un gran servei als vianants que s'atrevien a eixir de nit.

La Filà Gusmans que, des de 1924, s'encarregava d'enllestir la Cavalcada dels Reis Mags, va veure que era impossible organitzar la desfilada en vista de les dificultats per poder transitar pels carrers, perquè hi havia una gran quantitat de neu i fang. Així que aquell any, segons narra Rafael Coloma en el seu llibre del centenari, els Reis no van poder desfilar pels carrers d'Alcoi i es trencà una tradició ininterrompuda des de 1885.

La trama teatral

El discurs del sainet epifànic de Valls es desenvolupa a través de dos ambients clarament diferenciats en l'espectre sociològic de la revolució industrial alcoiana. Per un costat, una família obrera, humil, formada pel iaio Blai, la seua filla Leonor i el marit d'aquesta, Batiste, i els fills d'aquest matrimoni, Joanet i Roseta. Per altra banda, tenim la família benestant, formada per la iaia Amàlia, la seua filla Assumpció, el marit d'aquesta, Camil, i els fills d'aquest matrimoni Paquito i Adeleta. Valls marca les diferències entre l'una família i l'altra tant en l'escenografia, la indumentària i, el que dóna més joc teatral, el costum d'una certa burgesia local d'usar el castellà en substitució del valencià per a donar l'aparença d'un nivell social superior.

Com era habitual en el sistema laboral d'aquella època, la nevada del 26 va comportar que moltes fàbriques hagueren d'aturar la producció i

molts obrers, que cobraven a jornal, s'enfrontaren a un Nadal de fam. En aquesta circumstància, Batiste, per tal de pal·liar la necessitat que estaven passant a casa —i que havia motivat que portaren el iaio Blai a l'asil de les mongetes, perquè no podien mantenir una boca més—, s'enrola en una de les brigades contractades per l'Ajuntament per obrir camí als vianants pels carrers i netejar les teulades per evitar els enfonsaments. Sense adonar-se'n, i a causa de la poca perícia que tenia amb la pala, Batiste trenca el vidre d'una de les finestres de la casa del matrimoni Camil-Assumpció. Quan aquests li demanen una satisfacció pel mal que els ha fet, Batiste els confessa la dramàtica situació que té a casa i que allò que més lamenta és que els seus fills, Joanet i Roseta, es queden sense els regals que havien demanat als Reis. Camil el tranquil·litza i li promet que els xiquets rebran els regals demanats, perquè a ell li toca enguany representar el rei Baltasar.

Camil compleix la seua promesa i, vestit i embetumat com el rei de Núbia, es presenta a casa de Batiste i Leonor i lliura als seus fills els regals que han demanat als Reis. Però, vet ací que arriba d'improvís el iaio Blai amb un obsequi inesperat que fa repensar a tots que, tal volta, els desitjos dels xiquets poden complir-se de moltes altres maneres que no pas amb joguets i capritxos.

Les representacions

Encara que Valls, pel que es dedueix de la premsa, no va guanyar el premi al qual s'havia presentat, l'obra va ser estrenada pel Nadal següent, en concret el dimarts 27 de desembre de 1977, en el marc de l'acostumat *Festival de los Reyes Magos* que organitzava l'Associació Amigos y Damas de los Reyes Magos. La iniciativa de portar l'obra als escenaris va ser del mateix Valls i de Ramon Micó, que se'n va encarregar de la direcció.

En sessions de 19.30 h i 22.45 h al Teatre Circ, *Els Reis vingueren a peu* va ser representat pel Quadre Artístic de l'Associació de Sant Jordi, amb la intervenció d'Enric S. Ribelles en el paper de Batiste; Xelo Valls, en el de Leonor; Jordi Sanjuan, en el del iaio Blai; Adela Sanjuan, en el de la veïna Matilde; Cristina Rodríguez, en el de la veïna Cecília;

José Ignacio Ilario, en el de Joanet; Carmina Aznar, en el de Roseta; Pau Sanjuan, en el de Paquito; Judit Ferrando, en el d'Adeleta; Luisa Gonzálbez, en el paper de la iaia Amàlia; Miquel Martí, en el de Camil, i Maria Luisa Pérez, en el d'Assumpció. La veu en off fou Ramon Micó. Segons informava la premsa local, la representació fou tot un èxit i la recaptació va ser lliurada als treballadors que s'havien quedat sense faena.

El sainet epifànic de Valls no va tornar a ser representat fins a mitjan desembre de 1990, per iniciativa del grup de teatre Evohé Salesià. Tanmateix, la reposició va tenir un escàs suport de públic, ja que pocs espectadors assistiren a les tres sessions anunciades. Ignacio Miró, director del grup de teatre es mostrà, no obstant això, molt satisfet de l'actuació del seu grup d'actors i actrius, així com dels col·laboradors, els quals havien ofert una excel·lent representació d'aquesta peça costumista.

Josep Lluís Santonja
Alcoi, febrer de 2013

SOBRE L'EDICIÓ

En aquesta revisió i estandardització del sainet de Valls, el text gramaticalment ha canviat de manera substancial, però s'ha tractat amb tota la cura possible per no provocar estridències que el desfiguraren i el feren irrecognoscible. Era necessari no alterar-lo i desdibuixar-lo perquè continuara sent útil i factible la seua representació teatral futura sense perdre l'espontaneïtat de la parla, la gràcia i la comicitat dels personatges, alguns dels quals malparlen un castellà pronunciat «a l'alcoiana», i que també puga ser llegit amb comoditat per una persona ja cultivada en la seua llengua, que haja estudiat el valencià.

Tot i que aquesta revisió i actualització del text de Valls no és una edició crítica del seu sainet, sí que es fa necessari esmentar tota una sèrie de criteris que s'han tingut en compte alhora d'esmenar o conservar el text original.

Quant als noms propis d'alguns dels personatges del sainet, en aquesta edició s'ha optat per regularitzar-los o estandarditzar-los (Camil, Assumpció, Adeleta, Neus). Encara que s'ha respectat la forma original d'un dels protagonistes, Batiste, per ser un tret propi tradicional valencià dels noms propis personals de caràcter familiar o afectiu, fer-los acabar en *-iste*. També s'ha fet el mateix amb un malnom esmentat en el text de l'obra, *el Cullerotero*, del qual s'ha mantingut la forma valenciana, acabada en *-ero*, i no acabada en *-er*, tal com ara es considera normatiu.

Pel que fa als topònims que apareixen al text, Valls al llarg de tota la seua producció literària i periodística, va ser un gran defensor del manteniment de les formes tradicionals i correctes dels nostres noms de lloc, postura defensada moltes voltes en la premsa local, en què demanava mantenir la forma original dels topònims de la Font Roja o la denominació tradicional dels carrers alcoians. Així, en el text, fins i tot en un fragment que està escrit en castellà, fa servir el topònim *Xixona*, i no pas l'equivalent castellà *Jijona*. Per contra, quan reprodueix el castellà que malparlen els personat-

ges rics de l'obra, que han canviat de llengua per distingir-se del poble baix que només sabia parlar valencià —fenomen sociolingüístic que hem patit els valencians i que ha tingut unes conseqüències molt nefastes per a la supervivència i prestigi de la nostra llengua—, amb un gest de burla, els fa pronunciar *Cosentaina* (Cocentaina), i per això Valls ho escriu així. Un altre topònim local que també desdibuixa Valls segons la parla popular és *San Francés* (Sant Francesc); i una altre amb forma madrilenya *Carabanxel*, esmenat en Caramanxel.

Des del punt de vista de l'ortografia i de la sintaxi del sainet, ha calgut fer els canvis següents: hi ha hagut un necessari canvi de totes les preposicions *en* que en realitat representaven la preposició *amb*; però s'ha mantingut la preposició *en* locativa a pesar d'acompanyar un nom propi de lloc (p. ex. *en Alcoi*); s'han eliminat o substituït sistemàticament totes les preposicions *a* que introduïen un complement directe; tots els articles neutres *lo* per altres construccions; la combinació binària de pronoms febles de caràcter popular *li se* per *se li* (p. ex. *li se veu* per *se li veu*); el pronom feble *se* acompanyant formes verbals de plural pel pronom *ens* (p. ex.: *s'entretindrem*, *acostem-se*, *es gelarem*, *s'ham quedat*, substituïdes per *ens entretindrem*, *acostem-nos*, *ens gelarem*, *ens hem quedat*); i el pronom feble de forma col·loquial *el* per *et* (p. ex.: *¿què el dugueren?*, canviat per *¿què et dugueren?*). S'han corregit les formes verbals d'imperatiu no normatives *tingau* (tingueu), *vejau* (vegeu), i també algunes interjeccions mal escrites, etc. També passa el mateix amb la preposició *per a*, sola o acompanyada de l'article *el* (per al), sempre escrita en el text amb la forma *pa'* o *pa'ls*, o l'adverbi *encara*, escrit *enca'*. S'han normalitzat totes les construccions perifràstiques d'obligació *deure* + *infinitiu* —tot i ser habituals en els textos durant segles— per la normativa *haver de* + *infinitiu*, encara que s'ha de dir que aquesta última apareix alguna vegada en el text («però també no ho has de gastar»); s'han modificat les construccions temporals *al* + *infinitiu* per les normatives *en* + *infinitiu*. És ben curiós que fa servir paraules valencianes ortogràficament mal escrites, vull suposar per afavorir-ne la lectura, com és el cas de *sensilla* (senzilla), *quinset* (quinzet), *oscur* (obscur), *tranquilitat* (tranquil·litat) i *pansell* (panzell. Al text: «Bon panzell té vosté». Tenir panzell significa, d'una banda, tenir sang freda davant de situacions adverses o molt desagradables; i, d'altra,

prendre-s'ho tot amb massa tranquil·litat, fer les coses amb massa lentitud).

Pel que fa als verbs incoatius de la tercera conjugació, els acabats en *-ir*, s'han respectat i mantingut les formes en *-ix*, que conviuen normativament amb les formes en *-eix*. Així, per exemple, *acudix*, *partix*, etc. I, amb relació als infinitius *tindre* i *vindre* i els seus compostos (mantindre), aquestes formes, d'ús general en valencià fins i tot escrit, s'han mantingut enfront de les estàndard *tenir* i *venir*; i també s'ha respectat la forma verbal *vore*, i no pas *veure*, i la seua conjugació (*vorem* 'veurem'). Per contra, s'han esmenat les formes verbals de futur que indicaven probabilitat (p. ex.: *¿Una trompa no serà?*, ¿Una trompa no deu ser?).

Un altre fenomen que es dóna en la parla col·loquial valenciana, rebutjat per la normativa, és la caiguda de la *d* intervocàlica feble de les paraules acabades en *-ada*, *-ades*. En aquests casos, se n'ha fet la restitució a les formes correctes. És el cas de *pedregada*, *esvarada*, *vesprada*, *musicada*, *apagada*, *m'agrada*, *teulades*, *coronades*, etc., que al text apareixen escrites *pedregà*, *esvarà*, etc., potser per un intent de Valls de donar un to més popular al diàleg.

Quant al plural tradicional valencià acabat en *-ns* de l'adjectiu *jove*, s'ha mantingut la forma *jóvens* i no l'estàndard generalitzada *joves*; l'acabament en *-iste* i no pas en *-ista* de noms que designen ofici, com és el cas de *novel·liste*; s'ha mantingut el pronom feble de segona persona del plural *vos* davant de verb, construcció tradicional, però no normativa, que en aquesta posició només admet el pronom *us* («vos acompanyaré»); el numeral *dos* per a masculí i femení; s'han respectat els signes d'interrogació d'obertura i de tancament; la forma verbal *eres*, de segona persona del singular del present d'indicatiu del verb *ser* en comptes de la normativa *ets*, d'altra banda, ben habitual en textos literaris i d'ús general en el valencià oral; l'ús d'algun «superdiminutiu», com és el cas de *repoquitiua*, *requeteboniquet*, i de molts altres diminutius, tret propi del parlar d'Alcoi, com ara *soparet, durets, momentet, boniquet, ouet, copetes, baixetes, valset, llonganisseta, mateixeta, oloreta, regalet, ratereta, ratolinet, cuineta, justet, boniqueta, nervioset, moblet, llagrimetes, animetes, trosset, pobret, fillets, placetes, piset, teuladeta, coseta, germanet*.

Des del punt de vista del lèxic, en el sainet de Valls apareixen tota una sèrie de localismes, castellanismes tradicionals, valencianismes o deforma-

cions populars de substantius, formes verbals i construccions valencianes no admesos per la nostra gramàtica o pels diccionaris normatius, però fins i tot tampoc pels diccionaris que podríem anomenar descriptius, ja que en realitat són deformacions orals de les corresponents paraules normatives. Aquesta gran quantitat de castellanismes o de deformacions orals en la parla que es reflecteix en el sainet són producte de la preeminència exclusiva i del prestigi del castellà en els usos formals de la societat valenciana durant segles, en el seu ús exclusiu en l'ensenyament, en la prohibició del valencià en l'àmbit oficial i formal que tota llengua hauria de tenir, en la falta de conreu i estudi de la nostra llengua que s'implanta i es generalitza encara en la dècada dels anys vuitanta del segle XX.

Els exemples més significatius d'aquests castellanismes són: *sentar-se, entonces, aixina* (encara que Valls titubeja perquè també apareix en el text algun *així*), *algo, pues, hasta, menos, apuros, permanéixer, estragos, arrebato, confundir, lujo, recibir, olvidar, lío, casi, socarró, juiciós, estropici, soliviantar-se, atra, atre, atres, nosatros, permitir, giner* (gener), *assesser* (necesser), *senyo* (senyor), *ductes* (dubtes), *fijen* (fixen), *gimnàssia* (gimnàstica), *reboltes* (revoltes), *llògic* (lògic), *rato, encontrar* en el sentit de trobar una cosa, no de trobar-se de sobte dues persones, *vullc* (vull), *senc* (sent), *perc* (perd), *xillar* (però trobem les paraules *crit, crida*), *algún* (algun), *dumenge* (diumenge), *xanglots* (sanglots), *orsos* (óssos), *venen* (vénen, del verb venir); *quitapesares*; *andívia* (endívia); *malaïda* (maleïda); *gènit* (geni), *mantecao* (gelat de crema), *agüelo* (iaio; adoptada aquesta solució per tractar-se d'una forma valenciana, ben tradicional i correcta, de to familiar i infantil, d'anomenar els nostres avis, i usada pels xiquets que ixen en el sainet), *Magos* (Mags, encara que en el text Valls combina unes voltes la forma *Magos* i en altres *Mags*. En el text no apareix mai la forma col·loquial *Reixos*, sempre *Reis*). L'excepció a l'esmena de tota aquesta sèrie tan gran de castellanismes o deformacions populars ha sigut el fet de respectar-ne uns quants que formaven part de diàlegs en vers en què hi ha rima consonàntica, que s'ha considerat convenient de mantenir («rato» rima amb gaiato; elegia rima amb «xiquilleria»; «guisao» rima amb «mantecao»; «enhoramala» rima amb pala; «salero» rima amb «cristalero»).

Per contra, sí que s'han mantingut, per enriquidors i genuïns, mots tradicionals i populars valencians, o fins i tot localismes i arcaismes, però que no són castellanismes o deformacions populars. I també s'hi han respectat formes ortogràfiques que, a pesar que no solen aparéixer en els actuals diccionaris considerats normatius, són arreplegades en alguns diccionaris descriptius de la llengua. En aquests casos, s'han tingut en compte el *Diccionari català, valencià, balear* (DCVB), el *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià* (DOPV), de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, o algun diccionari valencià del segle XIX, les obres lingüístiques de Martí Gadea, o la recopilació de vocabulari col·loquial que ha fet Joaquim Martí Mestre en el seu *Diccionari històric del valencià col·loquial*. En són exemples: *mentira* (mentida), *parpalls* (parpelles), *enjorn* ('de bon matí', 'prompte'), *cordonera* (corda per enrotllar i fer girar la trompa); *disfrutar; malcorar* ('descoratjar', 'dissuadir'); *recontraminos* (interjecció amb què s'expressa un sentiment de sorpresa i d'admiració, o bé de disgust), *pelis* ('aire molt fred'), *tio* (tio Blai, tio Caram); *canguelo* ('por', 'temor'). I d'altres, com ara: *aixarretada* ('debilitada, sense forces', paraula arreplegada pel *Diccionario valenciano* de Josep Pla i Costa i el DCVB), *porxi* ('habitació que forma el pis més alt d'una casa, sota la teulada, destinat generalment a guardar-hi eines o objectes de poc ús); *boixar* ('enganyar, fotre'); *fresol* (fesol); *tramússols* (tramussos); *llambrenc* ('esvelt i àgil de moviments'); *bonegar* ('renyar, reptar, marmolar, amonestar'), *ferrabrassos* ('xiquet que fa malifetes o destrossa moltes coses'), *ase* ('burro, ruc'), *llevantances* ('calúmnia, fals testimoni').

Un comentari especial mereixen les paraules *guisguet* i *gasto*. La primera és la forma adoptada en aquesta edició, tot seguint el DOPV, encara que Valls en aquesta obra utilitza la variant *visquet* ('persona que punxa, que destorba') i en altres obres seues les variants *quisguet, guisquet*. Pel que fa a *gasto*, una paraula maleïda i proscrita en el valencià actual, idèntica a la forma castellana i d'ús generalitzat a partir del segle XVI, prové de la paraula *gast*, que apareix en obres literàries com el *Curial* o el *Tirant* i en els diccionaris de Moll, Ferrer Pastor o Enric Valor.

Fins i tot Valls fa aparéixer en el seu text paraules recollides en els diccionaris, però no en l'accepció que tenen tradicionalment a Alcoi i els pobles dels voltants, però no coneguts en altres comarques de parla valenciana. És

el cas de *morrió* (a Alcoi, 'deute molt gran', i no com a 'boç per als gossos'); *veixell* (forma antiga de *vaixell* 'recipient per a contenir alguna cosa'). I, fins i tot, apareix un anglicisme, *football*, escrit a l'anglesa, que s'escrivia encara així en els anys vint del segle passat. És ben curiós el cas de la paraula *taula-llitera*, forma proposada pel mateix Valls per a substituir el castellanisme «mesa camilla».

Però l'autor també té una altra cara quan escriu aquest sainet: fa aparéixer en el text allò que anomenem cultismes, paraules o expressions no usades en la parla habitual, que ell coneix perfectament pel seu gran domini de la llengua i pel seu «ofici» de poeta tan magistral, caracteritzat per una rica adjectivació i l'ús d'un lèxic considerable i acuradíssim. Així, hi apareixen mots com *foragitar, menyspreable, trencadissa, enfurit, agenollar, submís, esporuguida, embenar, cabòria, capficat, famolenc, groller, bojos, boja, llavis* o *de sobte*. En definitiva, des del punt de vista lingüístic i lexicogràfic, els sainets de Valls reflecteixen la parla alcoiana popular que ell tan bé coneixia i són un autèntic compendi d'arcaismes, cultismes i localismes.

L'obra poètica de Valls, sens dubte, es mereix un lloc destacat entre les millors de la poesia catalana del segle XX, i més encara si tenim en compte que el gruix de la seua producció es va bastir en un context històric i cultural advers, en què va haver de vèncer una situació d'aïllament i de marginalitat, amb una dedicació plena a la composició poètica, des del més pur autodidactisme. El poeta, amb aquesta producció, de verb acurat i de riquíssima adjectivació i metaforització, qualificada de meticulosa, culta i recargolada, va guanyar importants premis literaris (el Ciutat de Barcelona amb *Paradís en blanc*, 1964; el Ciutat de Palma amb *Les roses marginals*, 1965; el Ciutat de Barcelona i el Premi València amb *Versos a Sara*, 1967; el premi Ausiàs March de Gandia amb *Breviari d'un eremita urbà*, 1975). En sa casa, en la seua terra, en el seu Alcoi, però, no solia guanyar els concursos de sainets als quals es presentava i hom pot suposar que Valls degué sentir ferit el seu orgull de bon escriptor, situació que, potser, va influir en un cert replantejament de model lingüístic aplicat a la seua producció més popular, el sainet. La seua obra teatral, centrada en la producció sainetística, però de temàtica i tractament diferenciat del que havia sigut habitual

en el sainet fester alcoià produït anteriorment a Alcoi, va ser parcialment editada en els anys seixanta i setanta del segle XX. S'hi pot evidenciar aquest replantejament estilístic, en què degué influir tant la situació sociocultural de la ciutat, els problemes col·laterals a l'ús del valencià en la literatura i, també, l'aparició d'una figura sainetística alcoiana, Armando Santacreu, molt més populista —però sense la preparació lingüística necessària que posseïa Valls—, que mai no va tenir cap mirament a violentar el valencià que emprava en pro de ser un escriptor d'èxit. En la producció de Santacreu es reflecteix la parla dels ambients socials alcoians més humils i més poc cultivats, fet que curiosament li va proporcionar molta fama davant d'un auditori fidel, però poc il·lustrat en el valencià culte.

Per tant, aparentment, és contradictori el nivell de llengua emprat, d'una banda, en la seua poesia, i d'altra, en els seus sainets o algunes col·laboracions periodístiques, i més si tenim en compte allò que ell mateix deia en un article publicat el 28 d'abril de 1964 en el periòdic *Ciudad*, en què contestava a les acusacions d'escriure en un valencià que molts pocs entenien: «El valencià o català que un servidor escriu és el mateix de Verdaguer, Llorente o el cantor Raimon. Que l'entenga una minoria no és problema del meu radi. Jo només tracte de fugir de l'anarquia gramatical en què ha estat prostrat tant de temps». Fins i tot critica les impureses de la parla o l'ortografia castellanitzada per a escriure el valencià en diversos articles publicats en el periòdic *Ciudad* (21 de març de 1972, una llista de barbarismes; 10 de març de 1964, crítica a l'ortografia castellana per escriure el valencià). És a dir, Joan Valls expressava en aquestes paraules el *quid* de la qüestió: era la societat analfabeta en la seua llengua —i no pas ell— la responsable de la incomprensió (extret de Colomina, Jordi «Llengua literària i llengua popular en l'obra de Joan Valls», revista *Canelobre*, núm. 17/18, monogràfic dedicat a «Estudis i semblances entorn a Joan Valls»). O el que també afirma sobre la seua obra Manel Rodríguez Castelló («Joan Valls, la solidaritat, la paraula», *Homenatge Joan Valls*, Centre Municipal de Cultura, Alcoi, 1987), del qual diu que ha tingut el mèrit d'haver «inventat una llengua literària amb projecció de futur, de rescatar de l'oblit tantes paraules adormides en el rellotge de la història i de llegar-les al demà

i oferir-les, com a exòtics fruits de la terra, als seus contemporanis», com s'ha exemplificat més amunt.

Per tant, només es pot entendre la llengua popular emprada per Valls en aquest sainet de 1977 com un intent de donar un to, un ambient, que fóra el més popular possible. Precisament, s'expressa així en una nota que encapçala els seus *Sainets alcoians*, publicats l'any 1972 per l'Institut Alcoià de Cultura Andrés Sempere: «A fi de donar-los una expressió fidelment localista i fer-los comprensibles a tots, l'autor ha escrit els seus sainets en el català dialectal de la ciutat d'Alcoi». En la mateixa línia s'expressarà en una nota que encapçala *La guapeta d'Alcassares*: «per tractar-se d'una peça teatral del gènere costumista, s'ha respectat el dialecte popular de la parla d'Alcoi». I quasi el mateix podria haver dit Valls en els *Cent serafins* (poemes que amb el pseudònim de *Serafí* va publicar al periòdic *Ciudad* entre 1963 i 1975) perquè el model de llengua és ben bé el mateix. Si en les peces teatrals l'elecció del «dialecte» es justificava per exigències del realisme, en les *Cançons* de Serafí l'elecció d'un nivell de llengua popular és fruit de la necessitat de ser entés per uns lectors no habituats a llegir la seua llengua.

I per a això, en contra del seus principis i de la seua ideologia lingüística, va continuar fent servir en els seus sainets un model literari encara lluny del model culte normativitzat que, ben segur, hauria sigut rebutjat per un públic no alfabetitzat en el valencià. Potser, també degué influir en ell la situació sociopolítica que es va viure després de la mort del general Franco. Així, en els primers anys de la Transició, la societat alcoiana, reflex de la valenciana, va viure uns moments molt convulsos, amb moltes protestes socials i laborals i amb un tancament i retrocés ideològic quant a la concepció del valencià. Ara comença la Batalla de València i l'aparició del blaverisme que implanta un secessionisme lingüístic gens positiu per a l'expansió, estudi i prestigi del valencià.

Joaquin Victoriano Lavinya

Premis «REIS MAGS» 1977

Opta al premi 9. - JUAN ANTONIO MIRÓ VERDÚ
Sainet sobre la festa dels Reis Mags

ELS REIS VINGUEREN A PEU

Sainet inspirat en la festa dels Reis Mags d'Alcoi,
en dos actes i en vers i prosa.
Lema: «BAMBALINA»

PERSONATGES

Batiste	40 anys
Leonor	35 anys
Blai	80 anys
Matilde	De mitjana edat
Cecília	De mitjana edat
Joanet	Xiquet entre 6 i 3 anys
Roseta	Xiqueta entre 6 i 3 anys
Paquito	Xiquet entre 6 i 3 anys
Adeleta	Xiqueta entre 6 i 3 anys
Amàlia	65 anys
Camil	35 anys
Assumpció	30 anys

i una veu en off

L'acció en Alcoi durant els primers dies de l'any 1927.

Dreta i esquerra: les de l'espectador.

ACTE PRIMER

L'escena representa el menjador d'una família humil en una de les cases de l'Alcoi antic: al for un balcó, entrada al menjador pel lateral dret; una llar amb brases ja esmortides a la dreta en primer terme i una taula al centre amb cadires de boga. En les parets dos litografies antigues i un calendari d'època que mostra el mes de gener de l'any 1927. Ha nevat copiosament i el fred és intens.

(*Quan el teló s'haja alçat, apareixen, asseguts al racó del foc, Blai, amb gorra i bufanda, i Joanet i Roseta al costat d'ell, asseguts en dos cadires baixetes. El iaio els parla i els néts el miren atentament*)

BLAI
Eren tres Reis molt esplèndids
que venien de l'Orient,
d'aquells països d'on conten
que quasi mai passen fred
i hi ha palaus d'or i plata,
i saben d'encantaments.
Igual domen tigres
que lleopards i serps
tocant flautes misterioses
perquè isca d'un cabasset
un serpot de coll inflat
que va ballant un valset,
obeint el músic mag
de forma molt reverent.
D'eixes terres ells anaren
a adorar el Jesuset
fa molts anys a aquell Estable
que hi havia, allà en Betlem.

Des d'aleshores els monarques
tots els anys, molt diligents,
agafen el portant i ¡au!
a Alcoi, a dur als xiquets
càrregues que han preparat
en les gepes dels camells
distribuïxen i deixen
quan desfilen pels carrers.

JOANET
I enguany, ¿què? ¿Vindran a Alcoi
xafant fang i xafant neu?

BLAI
Encara que la nevada
que ha caigut és de pes,
en ells és sempre obligat
vindre a Alcoi puntualment.

ROSETA
No podran, s'esvararan
en la neu que hi ha als carrers.

JOANET
¡I tan fosc com està tot,
sense llum! ¿Com vol vosté
que vinguen i carregats
de regals i de joguets?
¡No vindran iaio, no,
enguany no vindran els Reis!

ROSETA
Pot ser que amb la caminada
s'hagen quedat blaus de fred.

BLAI
¡Sí ells no en senten!

ROSETA
¿Què no senten
la gelor que fa?

BLAI
Comprén:
s'abriguen amb pells molt grosses
d'óssos peluts.

JOANET
¡Ai que bé!
Per a mi les voldria, iaio,
que de llenya no en queda més.

BLAI
Cremarem trastos del porxi
o jo compraré uns quants ceps
de Quico, el Cullerotero,
que em fia i és amic meu.

ROSETA
Torne, iaio, a aquella història
i així ens entretindrem.

(*Blai remena les escasses brases de la llar i,
un poc compungit, exclama:*)

BLAI
Acostem-nos més al foc
perquè si no ens gelarem.

(*Joanet i Roseta fan contorsions termoloses*
a causa del fred)

BLAI
Quan tornen els vostres pares
el que hi ha al porxi cremarem
i si voleu farem roses
que jo les sé fer molt bé.

ROSETA I JOANET
¡Sí, iaio, faça'ns roses!

ROSETA
(*Insistint perquè lligue la contarella*)
¿I eren molt rics aquells Reis?

BLAI
Mireu si eren rics que encara
no han esgotat els seus béns,
i tots els anys, com un clau,
el dia cinc de gener
a tots els pobles d'Espanya
els solen portar joguets.

JOANET
¿A tots, iaio?

BLAI
(*estranyat de la pregunta*)
¿Què, ho dubtes?
¿Però encara no t'ho creus?

JOANET
És que al fill del tio Toni,
que d'ofici és llanterner,
només li deixen ronyoses
i uns quants rotllos d'aiguardent.

ROSETA
En canvi a Anneta, la filla
del senyor Pau, l'escrivent,
li dugueren l'any passat
una nina, un necesser,
una cuineta molt bonica
i uns orellals dels lluents.

JOANET
¿No troba, iaio, molt rares
les maneres d'eixos Reis?
Uns, joguets d'eixos de luxe:
balons, aeroplans, trens,
i altres, ronyoses, tostons
i uns quants rotllos d'aiguardent.
¡L'any passat va ser any gros!

BLAI
¿Què et dugueren, Joanet?

JOANET
¿Ja no se'n recorda, iaio?
BLAI
De memòria no vaig bé.

JOANET
Una trompa amb cordonera
que els costaria un quinzet.

BLAI
Els Reis de tots se'n recorden.
Com que tenen el temps justet
i han d'anar a altres comarques
per quedar amb els xics bé,
a voltes s'equivoquen,
perquè són tants els xiquets
a qui han d'obsequiar, que és fàcil
algun atrotinament.

JOANET
(*submís*)
Jo amb el que siga em conforme,
sí, iaio.

ROSETA
I jo, també.
Quan siga major i em case
podré tindre un necesser.
¿No, iaio?

BLAI
Clar que sí, dona,
d'eixos d'espill ben lluent
per a mirar-te eixa careta
boniqueta d'angelet.

ROSETA
(*abraçant-lo*)
¡Quant que et vull, iaio Blai!

BLAI
No et disgustes, Joanet.
Tu ja no et mames el dit;
eres quasi un homenet.

JOANET
Sé que els Reis fan el que poden
i no cal queixar-se.

BLAI
Bé.
Si així penses de menut,
seràs un home decent,
sensat, sense verí,
humil i ple d'honradesa.
¡Com jo he sigut! I esta eixida,
que és orgull pansit de vell,
perdoneu-me-la esta nit;
estic un poc nervioset.

(*Pausa*)

JOANET
(*que se li tanquen els ulls*)
¡Ai quina son que tinc, iaio!

BLAI
Encara és enjorn.

ROSETA
També en tinc jo, els parpalls em pesen.

BLAI
¡Que «ninoneros» que sou, xe!

(*Joanet i Roseta s'abaltixen i fan servir de coixí els genolls de Blai. Es fa obscur. Sona, tenuíssim, el tema central de «Scherezade». Un transparent de llum blavosa apareix on està el balcó, en el qual figuren les siluetes dels tres reis mags que ofereixen paquets a uns xiquets imaginaris. Només es veuen uns bracets infantils, que reben els paquets grandets. Després, un dels reis trau d'una bossa la trompa i la cordonera a què s'ha referit Joanet i una nina Pepa, senzilla i xicoteta, per a Roseta. Esta escena, sempre musicada del tema simfònic de Rimski-Korsakov. Torna la llum normal. Roseta i Joanet s'espavilen*)

BLAI
¡Sí que farem troques, sí, vivint endormiscats!

JOANET
¡Mal somni he tingut, iaio!

BLAI
¿Què has somiat, Joanet?

JOANET
Que els Reis tornaven a dur-me una altra trompa. ¡Sí la que em van dur l'any passat em durarà fins que entre en quinta!

ROSETA
¡Potser, ho he somiat jo! ¡Que tornaven a dur-me una nina pepa xicoteta de cartó! ¡I del necesser, oblida-te'n! ¡I que atarantats són eixos Reis de guitza!

BLAI
¡Tingueu paciència! Tenen un desgavell d'encàrrecs tan gran que una repetició és fàcil.

ROSETA
¡Tant els costa dur-me el necesser! Els ho vaig escriure tres voltes en la carta: «Por favor, queridos Reyes, que el nececer me hace ilución y ya voy haciéndome «donita». Tinc quimera que enguany tampoc me'l duran.

BLAI
¡Sí que t'ha entrat fort el moblet eixe, recontraminos!

JOANET
(*burladoret*)
¡Como le hace tanta ilución...!

BLAI
¡Joanet, no sigues guisguet!

ROSETA
(*quasi plorant*)
¡I que repoquitiua cosa que sóc, Mare de Déu, per a eixes tres cabotes coronades!

BLAI
¡Vinga, vinga, Roseta! (*li dóna el mocador*). Torca't les llagrimetes i eixos caramells nasals que se te n'ixen.

(*Roseta ho fa, toquen a la porta. Entren les veïnes, Matilde i Cecília. Van abrigades amb abrics obscurs, duen botes altes i cadascuna amb gaiato*)

MATILDE
¡Quin pelis que fa, tio Blai! Alcoi té l'aspecte d'un poble amortallat!. Més de mig metro de neu hi ha en els carrers.

CECÍLIA
Ara han començat a descarregar les teulades i entre la neu que ha caigut i la que tiren dels terrats, açò pareix la Sibèria.

MATILDE
¡Jo tinc la carn de gallina!

BLAI
(*graciós*)
No se li nota.

MATILDE
¡Sí, sí, tio Blai! Només pensant en els ermitans de Sant Antoni i Sant Cristòfol, que estan incomunicats i bloquejats per la neu, m'agarren uns tremolins que em deixen aixarretada.

BLAI
Tinc entés que la Creu Roja i els soldats del Regiment faran tot el que puguen per salvar la situació.

CECÍLIA
¡Encara com en Alcoi no es perd mai l'esperit d'ajuda!

BLAI
(*mirant-los-el*)
Veig que les dos porteu gaiato.

MATILDE
¡Clar, tio Blai! Estos dies està de moda, i és en evitació de fatals esvarades. En mitja hora tres persones s'han trencat la cama en la costera de Sant Mateu, allí on hi ha aquells pilons.

CECÍLIA
La gent ha pres por i a les xiques ben jóvens i tot no els avergonyix dur gaiato.

MATILDE
A més, resulta còmode i no et canses tant, i si bé ho mires, no deixa de ser elegant.

CECÍLIA
Jo li he dit a esta (per Matilde) que les dones havíem de dur gaiato a voltes.

BLAI
(*intencionat*)
¡Ja ho crec, Cecília, ja ho crec! ¡Però d'eixos de volta i fusta de xop! ¡Falta vos fa de tant en tant!

MATILDE
¡Vosté com sempre, tio Blai: fent andròmines parauleres per a criticar els altres!

BLAI
(*volent excusar-se*)
¡Sí, sí! ¡Bon panzell té vosté! Que no se li desbarate l'aixeta del bon humor és convenient, a pesar de les dificultats que deuen estar passant. ¿No?

(*Joan i Roseta es queden mig adormits prop de la llar*)

BLAI
(*pels xics*)
¡Dona, per l'amor de Déu! ¡No veu que hi ha roba estesa! ¡Dissimule, xe!

CECÍLIA
Per a bon humor, el del tio Caram este matí. Allí, en el carrer Sant Francesc, on té la tenda, ha posat un retolet que diu: «Se vende hielo».

(*Riuen*)

BLAI
¡Eixe Eduard és el dimoni!

MATILDE
(*traent un periòdic de la butxaca i, desdoblant-lo, llig la primera pàgina*)

Mire el que diu el periòdic local; i amb lletres com a fresols de la peladilla: «Copiosa nevada. Cayó sobre nuestra ciudad y comarca una imponente nevada. Los servicios públicos interrumpidos. Nuestras autoridades toman serias medidas. Los pueblos circunvecinos piden auxilio». ¡La fi del món, tio Blai! Ací es lligen també uns versos que fan plorar les penyes:

«Interrumpidas las vías
y servicios de importancia,
toda la ciudad se encubre
en una triste mortaja.
La noche, sin alumbrado,
sin fuerza motriz las fábricas,
sin lumbre en muchos hogares,
sintiendo del pan la falta.
Envuelta en blanco sudario
la ciudad duerme y descansa
y un rayo de sol podría
darle vigor y esperanza.

¡Señor! Hermosa es la nieve
y hermoso es su panorama,
pero más que poesía
tiene prosa despiadada.»

¿Què li sembla, tio Blai,
la desgràcia que ha vingut?

BLAI
Que hem de tindre fortitud
i dominar este esglai.

CECÍLIA
(*mirant Joanet i Roseta*)
¿I estes pobres animetes, què fan ací?

BLAI
Els entretinc fins que els seus pares vinguen.

MATILDE
El que volen es dormir.
BLAI
Però tenen resistència
i es porten sempre bé amb mi.
Fa un momentet somiaven
que creuant valls i muntanyes
ací aplegaven els Reis
i els dos donaven les gràcies.

MATILDE
(*cruament*)
¿Enguany, vindre els Reis? ¡Ca, home!

CECÍLIA
Tio Blai, vinga, ¡per Déu!
si ho impedirà la neu.

BLAI
(*irritat*)
Si els fa por una esvarada,
deixaran els seus cavalls
i xano-xano i a peu
el deure poden complir
sense que facen sofrir els xiquets.

MATILDE
Un jubileu
manat per les forces vives
seria més indicat
i tot el poble, ordenat,
que organitze rogatives,
sinó anirem amb gaiates.

CECÍLIA
De joguets n'hi ha tot l'any.

BLAI
¡Quin fum teniu més estrany!
¡Sou les dos unes beates!

MATILDE
El seu cervell hui delira.
¿No sap que això dels Reis Mags
fa en la infància moltes destrosses
i molts saben que és mentira?

BLAI
(*foragitant-les i assenyalant-los la porta*)
¡Fora, bruixes xafarderes!
¿No veeu que és criminal
trencar la il·lusió ideal
dels qui creuen que és de veres?

CECÍLIA
¡No alce tant el seu bramul!
¡No n'hi ha per a tant!

BLAI
(*li agarra furiós el gaiato i li fa el senyal de pegar-li*)
Ara ve allò del gaiato
per a trencar-vos-el en el cul!

(*Les dos fan mutis mentre criden*)

(*Als seus néts*)

No feu cas d'eixes harpies.
Son de geni estantís.
Si veuen algú feliç
i vivint ple d'harmonies,
posen la cara més lletja
i els ix la bilis pudent
de la menyspreable gent
que sempre patix d'enveja.

JOANET
Perquè enveja de vosté no en deuen tindre.

BLAI
¡Ai, tu què saps!

A pesar que vivim
més estrets que un ull de pany,
eixes dones ens envegen.
Es veu que no han tingut mai
ni nebots, ni néts, ni iaio,
ni tios ni cap cunyat.
Pensant-ho bé, fan llàstima,
però en dir eixa bravata,
se m'ha fet un nuc ací
(*assenyalant-se la gola*)
i se m'ha alterat la sang.

JOANET
No faça cas d'eixes dones.

ROSETA
Oblide tot el que han xarrat.

JOANET
Jo només he sentit crits.
Com que estava endormiscat...

ROSETA
Jo també, iaio, que tinc
un pes ací en els parpalls...

(*Blai abraça i besa els seus néts i diu elevant els ulls*)

BLAI
¡Déu meu, que encara no ho sàpien!
¡Dóna'ls almenys un any,
un any més de la innocència
que tu un dia vas gojar

quan a Betlem aplegaren
els tres Mags Orientals!

JOANET
¿Què dius, iaio, entre dents?

ROSETA
Pareix que estigues resant.

BLAI
Una miqueta, és de veres.

JOANET
Deixa, iaio, els maldecaps
que vosté no està per a rosques.

BLAI
Joanet, és veritat.
(*Entren els pares, Batiste i Leonor. Ell amb gorra, capa i polaines de drap. Ella abrigada amb mantell i mocador al cap*)

BATISTE
(*a Blai, el seu sogre, un poc asprament*)
¿Què, els deu haver contat algun desgavell fantàstic
dels seus, no?

BLAI
Relaixos que sempre agraden als xics.

BATISTE
No els ha d'omplir el cap de tantes cabòries. Després la realitat els ensenya la cara i això deixa un mal gust de boca per a tota la vida. I ho dic per experiència, perquè això de la justícia social, hui en dia, està més verd que l'endívia.

LEONOR
Batiste: no t'amargues amb els teus raonaments. Són els seus néts i ell té gust de contar-los coses.

BATISTE
Perdoneu-me. Esta maleïda nevada m'ha malcorat cruelment. ¡Déu sap quan ens posarem a treballar! Després dels gestos de Nadal ens hem quedat més nets que uns tramússols arremullats.

LEONOR
¡Déu proveirà, Batiste, Déu proveirà! Demà aniré a casa Fèlix a buscar oli, arròs, fresols i cigrons. És un tender que ens coneix i té bon cor. I quan es solucione el conflicte i et poses a treballar, li ho pagarem.

BATISTE
Sí, Leonor, sí. Però treballant tres dies només, els morrions s'allargaran fins a Sant Jordi. Gita els xics, Leonor, i el soparet els el portes al llit d'ací a un moment.

LEONOR
(*als seus fills*)
¡Au, jo vos acompanyaré! Després vos entraré un ouet i una llonganisseta fregida per als dos. ¿Vos abellix?

JOANET I ROSETA
¡Sí, mare, sí!

ROSETA
I un trosset de formatget, si en queda, ¿eh?

LEONOR
Això no et convé. A voltes eixos formatgets porten les febres malteses. (*a part*) La veritat és que s'han acabat.

(*Mutis per l'esquerra de Leonor i els seus fills*)

BATISTE
(*observant que Blai s'està trist i capcaigut en la cadira*)
Senyor Blai, ¿què li passa?

BLAI
Estic molt apesarat, Batiste. ¡En esta situació i no poder ajudar-vos!

BATISTE
No patisca. Són moltíssims els que passen penalitats. Vaja, vaja-se'n al llit que més tard Leonor li entrarà el sopar. Allí estarà millor.

BLAI
No sé si esta nit podré dormir. ¡He recordat tantes coses!

BATISTE
Faça's l'ànim. Tot no ha de ser mel en esta vida.

BLAI
És que la mel és poca i la fel molta. ¡Si estiguera tan fort com fa deu anys! ¡Amb les partides de pilota que guanyava en el trinquet i tantes pilotes com he fet rebotar!

(*Mutis de Blai*)

(*Torna Leonor, travessa l'escena i se n'entra pel lateral de la dreta primer terme. Batiste li diu:*)

BATISTE
Quan acabes, parlarem.
Vull açò solucionar,
perquè este assumpte em mareja.

(*Ix Leonor portant en plats i gots el soparet per als fills de Blai*)

LEONOR
Un moment. Entre el sopar
als nostres fills i a mon pare.
Et pregue serenitat.

BATISTE
Tu saps que en tinc.

LEONOR
Millor.
Tot es solucionarà.

(*Mutis de Leonor per l'esquerra*)

BATISTE
(*meditant en veu alta*)
Tots voldríem disfrutar
pau en Nadal, sí, Senyor,
però en les cases dels pobres
tot és gris, sense calor:
estretors que s'allargassen,
adversitats, amargors,
les esperances caigudes,
les forces amb poc vigor
i les pessetes escasses
per a l'alimentació.

Prompte passaran els Reis
de la infància i el dolor
em farà un nuc en la gola
i sentiré un retorçó
en vore que als meus xiquets
se'ls pansirà la il·lusió,
en tindre una trista nina
de percaleta i cartó
i una trompa de quinzet
feta de fusta de xop.
La pau trista de Nadal
sé que la patix mig món,
i això m'ha tocat a mi
per ser un treballador
amb dos de família, sogre
i el que ve en trànsit forçós.
(*ix Leonor*)
Asseu-te, Leonor. Segurament saps el que ara et diré.

LEONOR
(*trista*)
Segurament.

BATISTE
Es tracta de la situació de ton pare. Has de considerar esta resolució meua. Allí estarà millor que ací, ben atés per les mongetes, més ben alimentat i en companyia dels qui tenen la mateixa edat i els mateixos records. Ben mirat, no és tan trist com alguns ho pinten.

LEONOR
(*quasi plorant*)
Però la companyia dels seus néts, que tant el volen, no la tindrà. Això és el que m'amarga profundament.

BATISTE
Quan les adversitats s'endenyen en l'ànima humana, s'han de prendre decisions heroiques. Ell és comprensiu i ho acceptarà. També he pensat que quan la borrasca amaine, anirem per ell algun diumenge per endur-se'l a dinar i que passe algunes hores amb els seus néts, que, si Déu vol, prompte en seran tres.

LEONOR
No haguera pensat mai que aplegaríem a este extrem.

BATISTE
Sí, Leonor, el destí té a voltes eixes sorpreses. Demà, de bon matí, em presentaré en l'Ajuntament a demanar faena de pala. S'han format unes brigades de voluntaris i paguen un duro diari per pala durant uns quants dies, fins que es lleve tota la neu de les places i els carrers.
Faré per arreglar prompte els tràmits d'ingrés del iaio. Tu saps que no podem mantindre'l. És dolorós dir-ho, però ha aplegat a significar una càrrega per a nosaltres. Necessita unes atencions que nosaltres no li podem donar i encara més quan la perspectiva d'una altra criatura ho aconsella.

(*Entra Cecília, la veïna*)

CECÍLIA
Venia pel gaiato que m'he deixat ací. No volia dir-ho, però si no ho dic, rebente. Vigileu el tio Blai. Adés m'ha armat una filípica monumental, tot per un poc trellat, i ha intentat agredir-nos.

LEONOR
No ho crec. ¡Amb el caràcter tan bon que té!

BATISTE
Alguna andròmina li deveu haver armat.

CECÍLIA
¡Ca, home! Senzillament li hem dit que per la neu que hi ha en els carrers, els Reis no vindran enguany.

BATISTE
¿I ho heu dit davant dels xicons?

CECÍLIA
(*esporuguida*)
Sí.

BATISTE
(*enfurit*)
¡Sereu baladrones! ¡Mira que malcorar els meus fills i més en esta situació! (*Li agarra el gaiato, igual que abans ha fet Blai*). ¡Aparta't de la meua vista, Cecília! !No vull fer una barbaritat, que tu i la teua germana per on passeu feu més mal que una pedregada!

(*Blai apareix per la porta del lateral esquerre amb camisa i barret de dormir. Dirigint-se a Cecília, diu:*)
BLAI
¡Allò que li deia fa un «rato»
explicant-li-ho a les bones:
encara hi ha moltes dones
que han de portar gaiato!

(*Batiste fa senya de clavar-li un colp a Cecília al tafanari. Esta, espantada, fa mutis mentre crida exageradament*)

TELÓ

ACTE SEGON

PRIMER QUADRE

Menjador de casa benestant. Al fons, gran finestral de mirador d'un primer pis des d'on es veuen les cases fronteres. Mobles, accessoris i decoració, a gust de l'escenògraf. S'entra i s'ix per un passadís que se suposa al lateral dreta.

(*Amàlia, la iaia de Paquito i Adeleta, fills de la casa, està contant-los un relat sobre els reis mags. És de vesprada i un raig de sol penetra pel mirador. L'escena és similar a la del primer acte, però els personatges van més ben vestits i parlen castellà, un castellà, com es notarà, molt pintoresc*)

AMÀLIA
Y aunque llegaron cansados
por la larga caminata,
ya que de Oriente a Belén
hay más que de aquí a la Mancha,
los Reyes se arrodillaron,
resaron una plegaria,
le regalaron al Niño
oro, incienso, mirra y hasta
dos bolqueritos de lino
y un abriguito de lana.
Los pastores aplaudieron,
bailaron, hubo jarana,
bebieron vino en la bota,
cantaron coplas serranas,
todos comieron «panfígoles»
y cerolas «ensucradas»,
y «torrones» de Xixona
y sequillos de Castalla.
Y el Niño, sonriendo a todos

allí en su cuna de paja,
despierto y lleno de goso,
a todo el grupo animaba.
La Virgen y San José.
más contentos que unas pascuas,
vieron en la Adoración
la fe de los tres monarcas,
pues tenían que seguir
viaje buena mañana,
pues en millares de pueblos
muchos niños esperaban
su presensia con regalos
de Etiopía, Persia y Asia.

PAQUITO
Mañana llegan a Alcoy,
¿no es verdad, abuela Amàlia?

AMÀLIA
Mañana llegan a Alcoy
de paso por Cosentaina.

ADELETA
¿No faltarán?

AMÀLIA
No, Adelita.
Ellos nunca han hecho pala.

PAQUITO
¿Se atreverán a venir
sin miedo a la gran nevada?

AMÀLIA
Nada es imposible en ellos.
Son Magos y tienen magia
y a pesar de que las nieves
han «cubrido» las montañas,
mañana a las cinco en punto
y sin la menor tardansa,
llegarán desde Batoy
o desde la Beniata
«carregados» de juguetes
para toda la comarca.

ADELETA
¿Y me «durán» lo que pido
como lo escrito en la carta?

AMÀLIA
Naturalmente, Adelita.
Ellos no se olvidan nada.

ADELETA
Es que al hijo del portero
la otra vez tenía ganas
de un balón y le dejaron
unos platillos de «llanda».
Y su padre le decía:
«No les pidas un balón
porque hay muchos en la casa.
¡Ya somos tres, hijo mío,
y grandes!». ¡Me dio una lástima!

PAQUITO
¡No tuvo lo que pedía!
¿Por qué, abuela? ¿No le extraña?

AMÀLIA
Como van siempre de prisa,
alguna ves se atarantan:
hay quien resibe platillos
y hay a quien dejan alhajas.
Son cosas muy misteriosas.

PAQUITO
(*pel fill del porter*)
Por eso yo le dejaba
jugar en el tren eléctrico
que le hacía tanta gracia.

AMÀLIA
Hasta que te lo rompió,
porque tanto en él «furgaba»,
que te lo dejó hecho un trasto
y por fin no funcionaba.

PAQUITO
Siempre va «furgando» cosas
y le gusta la mecánica,
y cuando sea mayor,
porque lo dice con ganas,
él piensa ir a una escuela
que de Arte y Oficios llaman,
donde hombres serios enseñan
de «ferramentas» y máquinas.
Este año deben traerle
algo de más importancia.

AMÀLIA
Al fin es cosa de suerte.
Hay que tener esperansa.

A todos ella mantiene...
(*a part i amb un to un poc cínic*)
més quan hi ha cuixot en casa.
Voy a haceros la «berienda»,
que es hora.

(*Mutis d'Amàlia pel lateral esquerre. Paquito i Adeleta contemplen el carrer mirant pel finestral*)

PAQUITO
(*a Adeleta*)
¡Mira qué blanca!
«¡Qué bonita que es la nieve
que desde arriba nos baja
como sorpresa del cielo
en la Navidad sagrada.»
Así dicen unos versos
que aprendí la otra mañana
al oírlos recitar
a don Fidel Vilaplana,
el maestro, que le salen
de prisa, como una traca.

ADELETA
(*assenyalant la part alta del carrer*)
De la «teulada» la tiran
los hombres con grandes palas.

PAQUITO
(*agarrant-la de la mà*)
¡Ven y no seas «porega»;
a la calle i a «xafar-la»!

(*Mutis d'Adeleta i Paquito pel lateral dret*)

(*El següent recitat de la veu en off s'ha de subratllar de la música d'un villancet sense veus. Se suggerix música de pols i pua. En un transparent de fons pot donar-se una escena muda amb siluetes i simulant aquella nevada tan copiosa*)

VEU EN OFF
La neu de l'any vint-i-sis
per a uns pocs era alegria,
per als més, melancolia
d'escassesa i de cel gris.
Uns tenien bon cafís,
altres mossegaven penes.
Ja esgotades les estrenes
i el rebost a mitja vela,
guaitava en l'Orient l'estrela
prometedora d'ofrenes.

Tristament es va afonar
eixe Betlem tan bonic,
record del gran, goig del xic,
que a tots solia agradar.
La placeta del Fossar
ja eixa atracció no tenia,
era tota una elegia,
i aquell típic barracó
pareixia un panteó
per a la xiquilleria.

Bufaven jóvens i vells,
el fred, sota zero, augmentava
i tot Alcoi blanquejava
adornat de caramells.
En les serres els mantells
de neu van fer gran talló,

i recordant l'ocasió
d'aquella nevada tan boja,
pot llegir-se en la Font Roja:
«La nieve hasta aquí llegó».

Però en aquell temporal
de neu que esborrava pistes,
els gestos més pessimistes
tenien un to cordial:
«Si ve la neu per Nadal,
ja vindrà el verd per l'abril»
–alguns deien– i en el fil
d'aquella estranya harmonia,
va viure l'Epifania
esta gran ciutat fabril.

La nevada del vint-i-sis
molts guarden en la memòria
com un tros de nostra història
entre feliç i infeliç.
Un record que es fa estantís,
però que a la clara es veu
la provatura de Déu
i eixe tremp i eixa constància
en fer feliç la infància
a pesar de tanta neu.

(*Al temps que acaba la veu en off, la música de villancet també acaba. Entra en escena el cap de casa, Camil Galiana, industrial paperer, seguit de la seua muller Assumpció. Esta apareix amb luxós quimono, ungles pintades de vermell i pentinat pompós i ben ondulat que reflecteix la moda dels anys 20*)

CAMIL
(*du un diari, l'obri i li diu a Assumpció*)
Mira què diu el diari: «Calamidad general. Muchas unidades ferroviarias no pueden llegar a sus destinos por causa del temporal. Un niño a punto de morir asfixiado por habérsele congelado ambas fluencias nasales». ¡Xe!, i això de «ambas fluencias nasales», què vol dir?

ASSUMPCIÓ
¡Mira que eres ignorantot, Camil! Vol dir simplement que al xiquet se li van gelar les gotes del nas i se li van fer dos caramells de gel en el nas.

CAMIL
¡Quina acalorada el molt pobret! Però els nostres maldecaps també tenen nassos: el molí parat a la força, les comandes de paper sense poder servir-se. I en la cavalcada dels Reis que organitzen en la comparsa Gusmans, de la que sóc primer tro, sense poder dispondre de cavalls. ¡La nevada ens ha boixat a tots! ¡I es quedaran els xiquets sense vore els tres monarques a cavall!

ASSUMPCIÓ
Encara que falten els cavalls, no per això es desencantaran. Els xiquets tenen molta imaginació. Molt millor aniríem si la conservàrem tota la vida. I si s'estranyen que els Reis no vénen a cavall, els direm que vénen a peu.

CAMIL
O que baixen per les ximeneres a mitja nit.

ASSUMPCIÓ
Camil: això molts ja no s'ho traguen, perquè en vore'ls tan grossos i llambrencs, alguns xiquets, com els nostres, que són

molt preguntadors i es fixen molt, els costa creure que puguen cabre en la ximenera. Recorda-te'n fa dos anys que en tornar del soparot que teníeu, vam trobar Paquito plorant i ple de sutja, perquè li ho havies dit.

CAMIL
Ara que ho dius, no sabia on amagar-me perquè no em vera amb aquella fatxa i s'espantara més. Però vaig fer un bon Rei, ¿veritat?

ASSUMPCIÓ
En la cavalcada, sí, ¡però després...!

CAMIL
¿Després, què?

ASSUMPCIÓ
¿No te'n recordes? Després em vas semblar un rei de copes. Vas tornar a casa mullat per dins i, segons em digueren, et va pegar per brindar a bondó. Vas brindar per Gaspar i Baltasar, pel Jesuset, per la Verge Maria, per la Mula i el Bou, per Sant Jordi, per Primo de Rivera i per Santa Llúcia, patrona del vostre gremi.

CAMIL
(*justificant-se*)
Havia d'aplegar a Santa Llúcia, la nostra advocada. Hui li diré a mossén Gaietà, capellà del clero de Sant Maure, que li pose un ciri a esta santa, a vore si ens protegix en la vicissitud d'esta desastrosa nevadota.

(*Entra Amàlia pel lateral esquerre i porta en un plat el berenar dels xics*)

AMÀLIA
¿I Adeleta i Paquito, on són?

ASSUMPCIÓ
¡Sí no els hem vist! ¡Ai, Mare de Déu! ¡Ja s'han escapat de casa i amb el fred que fa per eixos carrers! I és que vosté, exagerant l'amor que els té, me'ls malcria molt.

AMÀLIA
No ho prengues així, Assumpció. Deuen estar jugant pel carrer amb la neu. ¡Això els agrada a tots els xics!

ASSUMPCIÓ
¡Però no veu que els pot caure damunt una d'eixes paletades que tiren els descarregadors!

AMÀLIA
(*obri el finestral i els crida*)
¡Paquito! ¡Adelita! ¿Qué no queréis «berendar»? ¡Venid enseguida!

CAMIL
(*a Amàlia*)
Con que «berendar», ¿eh? ¡I quin castellà més raspós que els parla, mare meua!

AMÀLIA
!Com que vosaltres els el començareu a parlar des que van nàixer i jo me l'he ensenyat d'oïda...!

CAMIL
¡Açò s'ha d'acabar! En passar festes, a parlar en valencià tots. No vull que els meus fills facen el ridícul parlant eixa barreja que promou tantes rialletes irònniques. El castellà ja van ensenyant-se'l en l'escola a força d'estudi i lectures.

ASSUMPCIÓ
En principi la culpa la tens tu, Camil, perquè deixant-te portar pels fums de moda dels teus amics, sempre sustentares la teoria de creure que parlar castellà feia més fi i més distingit.

CAMIL
És veritat, Assumpció, però jo no sóc riu i puc tornar-me'n arrere. La punyetera moda social em va obnubilar.

ASSUMPCIÓ
¿Obnubilar?

CAMIL
(*aclarint-li-ho*)
¡Que em va embenar els ulls de la lògica!

AMÀLIA
Deixeu ja eixes llevantances. El que heu de procurar és que no vos posen la llengua damunt.

CAMIL
La llengua som nosaltres els qui ens l'hem de posar damunt, però ¡la valenciana!, que és la que vam mamar de xiquets, la que vam oir parlar als nostres pares i iaios i amb la que riguérem i ploràrem de menuts.

ASSUMPCIÓ
No digues animalades, Camil. Plorar i riure és igual en valencià, en castellà que en búlgar. ¡Mira tu este!

CAMIL
És que quan m'exalte perd la xaveta.
(*va al finestral i crida*)
¡Paquet, Adeleta, veniu a berenar!

ASSUMPCIÓ
Camil: no faces l'ase. Això ha de ser a poc a poc. Si senten Paquet i Adeleta, creuran que no són ells; a més ¡això de Paquet...!

CAMIL
Bé, continuarem dient-li Paquito, però a la xicona, Adeleta.

AMÀLIA
(*tornant a cridar-los*)
¡Paquito, Adeleta: a berenar!
(*Tanca el vidre*)

CAMIL
(*a Amàlia*)
¡Així, així! Veu com sona més natural (*a Assumpció*).
¿I a tu què et sembla la meua decisió lingüística?

ASSUMPCIÓ
Si m'hagueres cregut a mi, no s'hauria donat eixe cas. Ja t'ho deia jo quan encara no teníem fills i vivíem en la Beniata, però tot va ser mudar-nos a Sant Nicolau i canviar d'opinió.

(*Des del carrer Paquito i Adeleta colpeguen els vidres del mirador, empiulats damunt del muntó de neu que hi ha en el carrer. Camil els obri. Entren plens de neu*)

ASSUMPCIÓ
(*contrariada en vore'ls*)
¡Entreu, ferrabrassos! ¡Veniu fets uns «dontancredos» i tremolant de fred!

PAQUITO
¡Ay, mamá, no nos riñas!

ASSUMPCIÓ
¿Què és això de «riñas»? De hui en avant ací es dirà «bonegar», ¿m'enteneu?

(*Paquito i Adeleta afirmen amb el cap*)

I la iaia Amàlia serà la vostra mestra de llengua.

(*Tornen a afirmar amb el cap*)

(*Amàlia agarra el plat que s'havia deixat damunt la taula-llitera i els diu*)

AMÀLIA
(*a Paquito i Adeleta*)
Venid conmigo a...

ASSUMPCIÓ
(*mirant-la severament*)
¡Mare!

AMÀLIA
Veniu amb mi a berenar. Deveu estar famolencs després de jugar com a bojos en la neu.

(*Ixen del lateral esquerre. De sobte sona el timbre del telèfon. Camil acudix i atén la comunicació. La veu de l'interlocutor s'oirà amplificada*)

CAMIL
Diga'm. —Sí, sóc Camil Galiana, paperer i de la comparsa Gusmans. —¡Tenim un burro, Camil ! ¡No podem fer els Reis com altres anys! —No vos desanimeu, tractarem de fer-los tan bé com podrem. —¡Ni cavalls, ni cap carruatge,

l'acompanyament escàs! La majoria estan empleats descarregant teulades. ¡Tenim un burro, Camil! —Bé, si teniu un burro, reserveu-lo per al rei Melcior, encara que els altres vagen a peu. Esta nit espereu-me en la comparsa i ultimarem els detalls. Ja sabeu la meua opinió: els Reis Mags no poden faltar mai en Alcoi, no s'ha d'oblidar que des del segle passat, l'any 85, fan acte de presència i ben organitzats. ¿Teniu la banda de trompetes i tambors aparaulada? —La banda de trompetes i tambors del Regiment està assegurada. Això sí, hem de proveir-nos d'algunes botelles de conyac perquè els soldadets no es congelen. ¿Tu creus, Camil, que eixirem d'esta? ¡Tenim un burro! —Doneu-li palla i garrofes i tingueu-lo ben lligat. Fins a la nit (*penja l'auricular*). ¡Què pesat és eixe Gori!, ¡ell i el burro! Pesat per partida doble: per la contumàcia i pels cent quilos que pesa. Per això li agrada eixir de cop tots els anys.

(*Es distingixen, a través dels vidres del mirador, les descàrregues de neu que van caient sobre el talló que hi ha en el carrer de sobte cau una paletada en els vidres que ocasiona una forta trencadissa. Camil, dirigint-se a crits al descarregador que ho ha fet, li diu*)
¡Quina falta d'atenció!
¿Açò què és, tio groller!

VEU DEL DESCARREGADOR (BATISTE)
¡Neu a manta, cavaller!
¿Què volia, «mantecao»?

CAMIL
¿I encara vosté es burla?

VEU DEL DESCARREGADOR (BATISTE)
¡No sóc cap consol!

CAMIL
¡Bé. Si ha fet cosa tan lletja,
baixe i ens vorem les cares!

(*Entren Assumpció i Amàlia, sorpreses*)

ASSUMPCIÓ
¡Ai, Camil! ¿què ha passat?
¡Quin canguelo que m'ha entrat!

AMÀLIA
¡Els vidres del mirador
trencats per la neu, Senyor!

CAMIL
Tenim un altre «guisao».
Hui estem tots d'«enhoramala»
i el qui tirava de pala
m'ha dit que no és «mantecao».

ASSUMPCIÓ
(*per la trencadissa*)
Açò ells ho han de pagar.

CAMIL
Ara baixarà l'autor
i li diré, ¡sí senyor!,
les tres-centes.

ASSUMPCIÓ
El parlar
ací ja sobra, «salero».
Pensem en el «cristalero»
que és el que ho ha d'arreglar.

(*Apareix per la dreta Batiste amb la pala en la mà*)

CAMIL
(*enfadat*)
¡Mire què ha fet vosté:
una destrossa total,
i encara fent burla!
¿És açò decent?

BATISTE
(*compungit*)
El mal
–i perdone la destrossa–
tractaré de remeiar,
encara que em coste tot,
dotze dies de jornal.
Sóc teixidor, tinc dos fills,
estic a mig setmanal
per la crisi de la fàbrica
i ara per la gran nevada.
Com que la pala no és el meu fort,
hui se me n'ha anat la mà
i he fet esta trencadissa
contra tota voluntat.
En dir això del «mantecao»
no m'havia adonat
del mal que he fet amb la pala
manejant-la atrotinat.
¿Què hi farem? Així dóna
a voltes l'home un mal pas.
Li ho pagaré, no es preocupe.

ASSUMPCIÓ
Camil: deixem-ho córrer.
És un trist obrer.

BATISTE
(*abatut*)
Més trist
crec que no m'he sentit mai.

(*Entren Paquito i Adeleta i contemplen l'escena. Batiste, en vore els xiquets, diu una miqueta emocionat*)

BATISTE
Els meus fillets són com estos,
de la mateixeta edat.
Anit parlaven dels Reis
i jo crec que no els duran,
a causa d'estes malures,
res que els alegre.

CAMIL
(*commogut*)
Paisà:
el compte de la destrossa
quede per fi cancel·lat.
Diga: ¿on viu?

BATISTE
Carrer l'Escola,
cantonada de Sant Tomàs,
al costat de ca Quintín,
quart pis i davall teulada.

CAMIL
Jo faré que els tres Reis Mags
als seus xics duguen regals
i no es queden eixa nit
amargament oblidats.

PAQUITO
¡Sí, pare, això és el millor!

ADELETA
¡I el que és més just i encertat!

CAMIL
(*a Batiste*)
I vosté, deixe la pala,
que prou n'ha descarregat.
Demà a la vesprada l'espere
en la comparsa Gusmans.
Es guanyarà quasi el doble
que blau de fred palejant.

BATISTE
¿Què he de fer, senyor Camil?

CAMIL
Cosa fàcil, ja ho vorà.
Portar una torxa encesa
mentre els tres Reis van davant
i fer d'acompanyament
en nom del poble alcoià,
perquè si per fora hi ha neu,
per dins crema un foc sagrat,
el foc d'esta tradició
que sempre en Alcoi serà,

la primera cavalcada
que en Espanya es va idear.
Este orgull de primacia
ningú no ens el pot llevar,
perquè la història ho registra
en contra dels sevillans.
Així que entesos, Batiste,
compte amb vosté per a demà.
Si no fem l'itinerari
de costum tradicional,
farem pels carrers del centre,
que d'allí neu han llevat,
una desfilada decorosa
que a la infància alegrarà,
i vencent la trista falta
de burretes i cavalls,
a peu aniran els Mags
complint esta festa gran,
festa d'arrels profundes
que Alcoi acarona tots els anys.

(*Batiste li dóna la mà a Camil. Els personatges aproven el que ha dit este amb mormols d'aquiescència. Sonen els primers compassos de la marxa «L'entrà dels Reis» i, pausadament, baixa el teló*)

SEGON QUADRE

El mateix decorat de l'acte primer. És la vesprada del dia 5 de gener del 1927. Una llum solar, que entra pel balcó, denota que el temporal ha passat.

(*En escena Leonor, Matilde i Cecília, al voltant d'un braser. Leonor fa ganxet. Se li nota el signe extern de l'embaràs*)

LEONOR
Pareix que el mal temps se'n va.

MATILDE
A poc a poc ja es va desfent la mortalla en què es cobria tot Alcoi per tanta neu.

CECÍLIA
Milers de fotografies
en estos dies s'han fet:
han retratat la Glorieta,
el Parterre, Sant Francesc,
la Plaça i el Campanar,
Batoi i Caramanxel,
totes les serres del terme,
les placetes, els carrers,
els racons més apartats
i allà en Cervantes li han fet
un retrat molt bonic
al novel·liste manxec
amb una montera blanca
que li ha format la neu
sobre la testa de bronze
que hi ha al centre
del Passeig.

MATILDE
El nóvio de l'ordidora
de Petit, on treballem,
he trobat este matí
amb ella tirant-se neu,
i m'ha dit: —Mire, Matilde,
—molt content i satisfet—
la meua nóvia està al dia

i molt de moda!— ¿Per què?
—li he preguntat. —Pel seu nom.
¿Què no hi cau? —¡Xicon, no ho sé!
—¿No sap que li diuen Neus?
—¡I quin poc trellat que tens!
I ell m'ha replicat amb sorna
i amb un to un poc indecent:
—Encara que li diguen Neus,
ella tot ho té calent:
les mans, els peus i la cara;
sent Neus és foc ardent.

CECÍLIA
El nóvio de l'ordidora
ja està prou apanyadet.

MATILDE
Si la nóvia té eixe bull,
no l'espantarà la neu.

(riuen)

CECÍLIA
(*a Leonor*)
I a ton pare, ¿com li va la nova vida?

LEONOR
Ell sempre ha sigut un home molt conformat. Ha passat moltes passeres en la seua vida. De jove va ser destinat a les Filipines, durant aquella guerra, on va agarrar unes febres malàries que li duraren tres anys. Després, quan va retornar a Espanya, es va casar, estalviant mil rals a força de sacrificis. Era l'època en què amb vint duros es feien les nóvies l'aixovar i amb trenta o quaranta duros tenies uns mobles passadorets:

un menjador amb taula i sis cadires, i un dormitori amb llit de bona fusta, tauleta de nit amb pedra de marbre i quatre cadires de reixeta. Totes les altres coses ja eren els regals; culleres i cullerots i forquetes de xop, pitxers, olles i perols d'obra i gots, tasses i plats de pisa de l'Olleria. El llum de gas solien regalar-lo els padrins. Els amics —conta ell— li feren un regal per separat, però com que no s'ho van dir entre ells, tots li van regalar el mateix.

MATILDE
¿I quin regal li feren?

LEONOR
Un cresol cadascú; catorze cresols en total. He tingut cresols per a tota la vida.

CECÍLIA
¡Ja necessitaria oli i torçudes per a mantindre'ls.

LEONOR
D'oli no en vam patir mai. Tots els anys omplia el veixell de la part de collita que tenia en Benifallim, d'on era son pare. En canvi, ara ens el mesurem amb comptagotes.

MATILDE
¡Tant com se'n fa en Espanya!

LEONOR
Però cal pagar-lo a bon preu, o gastar sagí, que és més car, i a voltes fa un gust estantís que t'altera el ventre.

CECÍLIA
¿I els vostres xicons?

LEONOR
Estan dalt en el terrat esperant la cavalcada dels Reis. ¡Qualsevol els deté!

MATILDE
Enguany eixe acte no tindrà la brillantor d'altres anys. Hi ha encara massa neu en places i carrers per a que lluïsquen com Déu mana.

CECÍLIA
¿I el teu home, ¿què fa per allí?

LEONOR
L'han llogat per a portar una torxa dels Reis. Un quefer senzill que almenys li proporcionarà unes pessetes, que falta que ens fan, Cecília, perquè, segons diuen, fins a final de mes no es posaran a treballar.

MATILDE
S'ha d'apitonar amb el que siga.

LEONOR
¡I que no en falte, Matilde, i que no en falte! I encara més quan ve el que vindrà; una boqueta més a atendre.

CECÍLIA
(*a Leonor*)
Tingueu confiança; la providència encara existix i els vells diuen que cada criatura que ve al món porta un pa davall del braç.

LEONOR
Vorem si això és de veres, perquè si no el porta almenys de quilo i del «didalet», serem, en lloc de família normal, un orfeó de badalls en to major.

MATILDE
¡No aplegarà això, dona, no aplegarà!

CECÍLIA
¿I què vos porten els Reis enguany?

LEONOR
¡Tens unes eixides! Ja em donaria per satisfeta que ens portaren treball. Vorem si a última hora el meu Batiste pot donarme unes quantes pessetes per a quedar bé amb els xicons.

CECÍLIA
Si podem servir-te en alguna cosa, ja saps, Leonor, que estem per a ajudar-nos. Tenim alguns durets estalviats.

LEONOR
Gràcies, però no vull tindre més deutes. Ens cenyirem el «refajo» i Déu proveirà. A més, la majoria de joguets sols duren quatre dies, si no vegeu la trompa marina que li dugueren l'any passat a un nebot meu: quan la feia ballar tocava la Marxa Reial, però tot va ser ballar-la son tio Ezequiel, que és republicà, i la Marxa Reial ja no va sonar més.

MATILDE
¡Quina trompa més política!

LEONOR
Són els joguets fràgils que sols duren unes hores. En canvi la trompa que li dugueren al meu fill, durarà «ni se sabe». Té trompa fins que es case.

CECÍLIA
Però ja és hora que li duguen alguna cosa de més valor.

LEONOR
Fa mesos que li tinc guardat uns regals de profit: unes sabates fangueres, una boina i un tapaboques. Això és el que més falta li fa.

MATILDE
(*compassiva*)
¡Però que no es queden sense joguets els angelets!

LEONOR
Farem perquè això no passe.

(*Entren Joanet i Roseta desbaratats*)

JOANET
¡Mare, ja vénen els Reis!

ROSETA
¡Els hem vist des del terrat!

LEONOR
Però deuen vindre xafant neu.

JOANET
Xafant neu i xafant fang.
Però brillen les torxes
que als tres van acompanyant,
mentre sonen les cornetes
per la Plaça. ¡Han aplegat!

ROSETA
(*a Matilde i Cecília en to burlesc*)
Veuen com sí que han vingut
a pesar de la nevada.

MATILDE
Gràcies que van calfant-se
amb copetes de conyac,
que, si no, es congelarien.

JOANET
La qüestió és que ací estan ja,
visitant el nostre poble
el mateix que tots els anys.

LEONOR
¿Porten l'Estrela?

JOANET
Sí, mare,
però enguany està apagada,
perquè diuen que els han dit
que han d'estalviar
tota classe d'energia
siga d'oli, cera o gas.
En canvi van les torxes
enllumenant-los el pas
i els negres que els acompanyen
van repartint els regals.

ROSETA
Com que el pare els acompanya
fent de portatorxes, els dirà
que no em falte el necesser.
(*A sa mare*) ¿Veritat que me'l duran?

LEONOR
(*penosament*)
¡Ai, filla meua, i si els Reis no se'n recorden!

ROSETA
Bé, així faran
—i ja és hora que ho diga—
una altra volta una empastrada.

LEONOR
Roseta: no t'indignes.

ROSETA
Mare: ¿i a on veu el trellat
si duen regals bonics
als xiquets del veïnat?

LEONOR
Roseta: tin confiança,
jo crec que sí que et duran
el necesser.

ROSETA
Si no me'l duen,
ja no els escriuré mai més
i a tots diré per ací
que no saben el que es fan.

(*Es senten els tocs de trompetes característics de la cavalcada dels reis, després música de banda. Ixen al balcó*)

JOANET
¡Ja s'acosten!

ROSETA
¡Com lluïxen!
(*A sa mare*)
¡Què barbuts que són, ¿veritat?

MATILDE
Ens n'anem al nostre pis.
Des d'allí els vorem passar.

(*Mutis de Matilde i Cecília. Creix el ressó de les trompetes, tambors i música*)

ROSETA
¡Mare, mire, grans paquets
allí els Reis han deixat!

LEONOR
És on viu la senyora Virgínia,
la muller del comerciant.

JOANET
¡Quins paquets més grans que els deixen!

LEONOR
Joanet: no et fixes tant.
Qui sap si sols hi ha dins
borumballa, carbó o draps.

ROSETA
Ara es paren allí enfront
en casa de Felícia.
(*Pausa un poc angoixosa*)

(*Quasi plorant*)
¡Ai, mare, que ací no vénen!
¿És possible un descuit tan gran?

JOANET
(*desil·lusionat*)

¡Ara se'n van més amunt
passant per ací de llarg!

ROSETA
(*plorant*)
¡Ai, mare, açò no pot ser!

JOANET
(*a sa mare*)
¿No veu que açò és molt estrany?

LEONOR
(*no sap què dir-los*)
Pareix que no se'n recorden
de nosaltres, però cal
esperar una miqueta;
O ara els aniré a buscar
i dir-los que vos ho deixen
per favor baix en l'entrada

JOANET
(*llevant-li l'aire*)
Mare: no vaja a avisar-los;
això no ha de ser. Si estan
els Reis per a eixe quefer,
al carrer no ha de baixar
a demanar uns joguets
que altres xics esperaran.

ROSETA
(*entre sanglots*)
¿Què devem haver fet nosaltres, mare,
que ens tenen oblidats?
Som obedients i bons xics,

afectuosos i nets,
no faltem mai a l'escola,
no vos donem maldecaps,
de res no tenim peresa,
no abusem en el menjar
i sense postres a voltes
ens quedem sense piular.
¿Què devem haver fet nosaltres, mare,
per a eixa gent tan gran?

LEONOR
(*que s'aguanta les llàgrimes a males penes*)
Roseta: no em mortifiques.
M'entren ganes de plorar.

JOANET
(*com un homenet*)
Mareta: no ho prenga així,
perquè no n'hi ha per a tant.
Puc jugar amb eixa trompa
que em dugueren l'any passat.

LEONOR
¡És que no és això, Joanet!

JOANET
I bé, si no és això, alce el cap
i no es preocupe. El meu mestre
sol dir-nos quan ve Nadal
que sols la conformació
porta la felicitat.
I ell és viudo i està a soles,
no és d'Alcoi, és de Canals
i viu en un piset fosc

del carrer de l'Empedrat
i davall teuladeta, mare.

LEONOR
¡Sí que deu ser conformat!

JOANET
Així i tot és feliç
i no es queixa de res mai.
El dia de la Nit de Nadal
un poc es va emocionar
en recordar el seu fill
que es va morir als sis anys,
¡pobret!

LEONOR
Pocs en queden d'eixos.

JOANET
Molt poquets, és veritat.
Pensant, mare, en el meu mestre,
ací no ens hem de queixar.
I si els Reis no han dut res,
una altra volta serà,
però fes-nos el favor
de no posar-te a plorar.

(*Leonor abraça i besa els seus fills profundament emocionada, formant el consegüent quadre emotiu. De sobte, es senten rumors en l'escala*)

BATISTE
(*des de fora*)
¡Leonor: tenim visita!

(*Apareixen per la dreta Batiste, empunyant la torxa, i seguit del rei Baltasar, que és Camil, pomposament vestit. Leonor, Joanet i Roseta es queden sorpresos en vore'l*)

BATISTE
Este és el Rei Baltasar
que ha tingut la bona idea
de vindre personalment
a dur-vos una coseta.

LEONOR
¡Ai, Batiste! ¿Què és açò?

BATISTE
(*humorísticament emfàtic*)
¡Que parle la reialesa!

CAMIL-REI BALTASAR
¿Viuen ací dos xiquets
de nom Joanet i Roseta?

JOANET I ROSETA
(*a un temps*)
¡Nosaltres som, senyor Rei!

CAMIL-REI BALTASAR
(*solemne*)
Com vos heu portat bonament
i no teniu picardia,
volem que en l'Epifania
tingueu el nostre present.
un baló de reglament
per a Joanet, que sol ser
aplicat i matiner,

i per a la dolça Roseta
allò que la duia bogeta:
un nino i un necesser.

(*Camil-Rei Baltasar els entrega els paquets. Roseta llança un crit d'intensa alegria. Joanet bota content. Leonor i Batiste es miren i s'abracen commoguts*)

JOANET
Per a nosaltres un tresor,
senyor Rei, tot açò val.

CAMIL-REI BALTASAR
¿Sent negre no vos faig por?

JOANET
No, i agraïm de tot cor,
Roseta i jo, este regal.

CAMIL-REI BALTASAR
Sigueu nobles i obedients,
perquè si eixes virtuts teniu
sereu el millor d'Alcoi;
un rei mag vos ho diu.
I com que la faena és molta,
perquè hi ha molt a repartir,
adéu, que tingueu salut
i harmonia sense fi.
Procuraré l'any que ve
dur-vos alguna cosa més lluïda.

(*Mutis de Camil-Rei Baltasar*)

(Joanet i Roseta, impacients, van desfent els paquets)

BATISTE
¿Estàs contenta, Leonor?

LEONOR
(*emocionada*)
Plenament. Ja els nostres fills
saben que els Reis no els obliden.

BATISTE
Leonor, fins a la nit.

LEONOR
(*afectuosament*)
No tardes.

BATISTE
No tardaré.
Tin sempre confiança en mi.

(*Besa Leonor i fa mutis*)

JOANET
(*que ha desfet el seu paquet i bota el baló*)
Mire, mare, com el de Zamora, dur i rebotador. ¡I quant que jugaré amb ell allí en la placeta amb els meus amics! ¡Farem cada partit de «football»! (*Ho pronuncia tal qual*).

ROSETA
(*pel necesser*)
Mare, mire, com jo el somiava, brillant i amb un espill preciós (*es mira en ell mentre fa gestos de precoç coqueteria*). I tot el que jo volia: pinta, raspall per als cabells, una polvorereta i un tubet que es diu «rouge» (*també ho pronuncia tal qual*). ¿Això què deu ser, mare?

LEONOR
Roseta: això de moment no ho has de gastar.
Eres massa xicoteta.

ROSETA
(*destapant el tubet*)
Té color de safanòria i fa oloreta de fresa. Ja em pense què és (*intenta pintar-se els llavis*).

LEONOR
(*llevant-li el tubet*)
Dus, Roseta, dus. No faces la Pola Negri abans d'hora. Ja el gastaràs quan algú et bufe a l'orella.

ROSETA
Sí, mare, perquè si no em faria uns morros com els del Rei Baltasar.

(*Leonor fa mutis per l'esquerra. Joanet i Roseta es queden contemplant allò que els han dut els reis. Al moment apareix el iaio Blai amb capa, gorra i bufanda. Davall la capa se li nota pel bony que du un paquet*)

BLAI
(*des del lateral dret*)
¿Es pot passar?

JOANET
(*en vore'l*)
¡Sí és el iaio!

(*Joanet i Roseta el rodegen i l'abracen*)

ROSETA
¡Ai, iaio! ¿Com està?

BLAI
Sempre amb l'ansietat de vore-vos.

(*Entren Matilde i Cecilia*)

MATILDE
El veig teset, tio Blai.

BLAI
Sí. Allí en «las Hermanitas»
tinc molta tranquil·litat,
ens alimenten prou bé,
prenem el sol quan en fa,
i a voltes em deixen
vindre un momentet a xarrar
amb estos néts tan bonics
que Déu m'ha proporcionat.

(*Entra Leonor per l'esquerra. En vore son pare, l'abraça efusivament*)

LEONOR
¡Ai, pare, quina alegria!
¿Viu bé allí?
BLAI
Perfectament.

LEONOR
El veig més lluït.

BLAI
I sa.
Tots els dies faig gimnàstica,
una per als vells especial
que fa que roden millor
les revoltes de la sang.

LEONOR
Assegа's un momentet i calfe's,
ara que la molinada
s'abrasa.

ROSETA
(*ensenyant-li el necesser i el nino*)
Mire, iaio, el que m'han dut fa un instant
els Reis: un necesser
i un nino.

BLAI
¡Esplèndids regals!
¿I a tu, Joanet, què t'han dut?
¿Una trompa no deu ser?

JOANET
No; un baló de reglament
per a jugar al «football».

BLAI
Jo vos duia un regalet.
En un racó l'he trobat.
Com que no sé escriure, els bons Reis
me l'han posat per davant
i jo m'he dit: —Per als meus néts,
no sé si els agradarà;

això sí, és un joguet viu,
boniquet i molt barat.

LEONOR
(*intrigada*)
Diga'ns ja què és.

BLAI
(*Es trau de davall la capa una ratereta amb un ratolinet blanc dins*)
¡Mireu-lo!

(*Crit d'estupor de Leonor i les veïnes*)

JOANET
¡Sí és un ratolinet blanc!

ROSETA
(*mirant-lo*)
¡Que requeteboniquet!
¡És una preciositat!

BLAI
¡I fa bon joc amb la neu!

(*Joanet i Roseta agarren la ratereta i, agenollats en terra, juguen amb el ratolinet*)

LEONOR
¡Ai, pare, quina ocurrència!

BLAI
No podia encarregar
res per als meus néts, Leonor.

Sóc pobre, com tu ja saps,
però el joguet que els he dut,
¡mira quina gràcia els fa!

(*I assenyala els seus néts que juguen entusiasmats amb el ratolinet*)

ROSETA
(*al seu iaio*)
¡M'agrada més que el necesser
i que el nino!

JOANET
¡A mi, igual,
més que el baló!

BLAI
Ja ho heu vist.

MATILDE
¡Quines coses té, tio Blai!

BLAI
En el món hi ha molts joguets,
i eixe, que és dels més barats,
ompli de goig els meus néts
sense haver-lo demanat.
Si els Reis s'enfaden amb mi,
ho sent, i si no ho he encertat,
almenys veig que els dos s'ho passen bé
com a humils i bons cristians.
Que ja ho va dir Sant Francesc,
germanet dels animals:
del mosquit a la balena,
de la puça a l'elefant,

de l'àguila al ratolí,
del cuc al paó,
si hi ha amor, hi ha germanor,
harmonia, gràcia i pau.
Siga açò la meua herència;
millor no la puc donar.

(*Emoció general dels personatges majors. Una música nadalenca se sent in crescendo. A Joanet i Roseta els enfoca un llum circular mentre continuen, entusiasmats, jugant amb el ratolinet. El teló cau lentament mentre la música va extingint-se*)

FI

Aquest llibres'acabà
d'imprimir als tallers de
Grafixman Comunicació Gràfica
el 4 d'abril de 2013, data del
70è aniversari de l'escriptora
alcoiana
Isabel-Clara Simó

Ajuntament d'Alcoi

XARXA DE
Biblioteques
Municipals
d'Alcoi